

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**HİNDİSTAN’DA TÜRK İSLAMİ MİMARİSİ “BABÜRLÜLER DÖNEMİ
CAMİ-TÜRBELER”**

**TURKISH-ISLAMIC ARCHITECTURE INDIA “THE MOSQUES-
MAUSOLEUMS IN THE STATE OF BABURID PERIOD”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VAFADAR AGHAKISHIYEV

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. H. HİLAL ŞAHİN

GİRESUN-2021

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 08.10.2021 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik öğrencisi Vafadar Aghakışiyev'in Hindistanda Türk İslam Mimarisi "Babürlüler Dönemi Cami-Türbeler" başlıklı tezini incelemiş olup aday 08.10.2021 tarihinde, saat 10:00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik bunları silmelisin tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç.Dr.H.Hilal Şahin	
Üye	Doç.Dr.Şengül Demirel	
Üye	Dr.Öğr.Üyesi.Selim Karakaş	
Üye		
Üye		

ONAY

08/10/2021

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik bunları sil tezi olarak sunduğum “Hindistanda Türk İslam Mimarisi Babürlüler Dönemi Cami-Türbeler” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

VAFADAR AGHAKISHIYEV

Tarih: 08/10/2021

ÖNSÖZ

Hindistan’da insanlık tarihi başlangıçtan günümüze coğrafi konum, iklim ve kültürel açıdan diğer kıtalardan oldukça büyük farklılıklar arz etmektedir. İslam’ın doğuşundan sonra 708 yılında Muhammed bin Kasım komutasındaki İslam ordusu Karaçi’den Hindistan’a girmiş ve Multan Bölgesi’ni fethetmiştir. Bundan sonra yapılan farklı seferler ve fetihler sonucu 1857 yılına kadar Hindistan’ın büyük bir bölümünde Müslümanlar hakim olmuşlardır.

Muhammed bin Kasım’dan sonra 999’da Hindistan’a yönelen Gazneli Mahmud bu topraklara on yedi sefer düzenledi. Ondan sonra çeşitli Türk ve Afgan hanedanlardan gelen sultanlar Hindistan’da imparatorluklar kurmuştur. 1526’da Zahirüddin Muhammed Babür Panipat’ta İbrahim Ludi’nin hâkimiyetine son vererek Hindistan Padişahı oldu. Bundan sonra onun soyundan gelenlerin Sultan olmasıyla devlet “Babürlüler Devleti” adını aldı. Babürlüler Devleti 1526’dan 1857’ye kadar devam etti. İlk padişah Zahiruddin Muhammed Babür ve son padişah ise II. Bahadır Şahdır.

Evrengzib’in ölümünden (1707) sonra Babür şahları sembolik olarak Hindistan padişahı olmuş, sonrasında ülkeye İngiliz Doğu Hindistan Şirketi hâkim olmuştur. Doğu Hindistan Şirketi (East India Company) bir İngiliz ticaret şirketi olmakla birlikte ilk başta ticari amaçla Hindistan’a gelmiş ancak daha sonra ülkenin zayıf idari durumundan faydalanarak Hindistan’ı tamamen geçirmiştir.

Hindistan Doğu Şirketi’nden rahatsız olmaya başlayan Hint halkı zamanla İngilizlerden nefret etmeye başlamış, ağır vergi yükü, İngiliz valilerin halka zulmü, dine müdahale ve Meirut’ta askerlerin başkaldırısından dolayı 1857’de Hindistan’ın bağımsızlık savaşı başlamıştır. 1857 yılında tüm Hindistan halkı İngilizlerle karşı karşıya gelerek “Hindistan’ı terk edin” sloganı eşliğinde Bahadır Şah’ın liderliğinde İngilizlerle savaşılmaya başlanmıştır. Ne yazık ki bazı vatan haini insanların hıyanetinden dolayı Hintliler bu savaşı kaybetmiş, Bahadır Şah başta olmak üzere pekçok insan İngilizler tarafından ağır bir şekilde cezalandırılmıştır. Bu süreçte iyice zayıflayan Babürlüler Devleti Hindistan’daki varlığı son bulmuştur (1858).

Türkler Hindistan'ı fethettikten sonra bu coğrafyada birçok eser inşa etmişlerdir. Delhi Türk Sultanlığı ve Babür İmparatorluğu döneminde inşa edilen çok sayıda mimari yapı günümüze kadar gelebilmiş ve Hindistan'ın mimari anlayışına büyük katkı sağlamıştır. Bu doğrultuda çalışmada Babürlüler döneminde Hindistan'da yapılan Türk-İslami abideler ele alınarak incelenmiştir.

Bu tezi hazırlarken sırada benden hiçbir yardımı esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Hüsne Hilal ŞAHİN hocama teşekkürü bir borç bilirim. Sayın hocalarım Türkçe başta olmak üzere her konuda çok yardımcı oldu. Aynı zamanda bu çalışmalarda yardım eden bütün arkadaşlarım ve hocalarıma çok teşekkür ederim. Alanında ilk olan bu çalışmanın araştırmacılar için yol gösterici olacağı ümidini taşıyoruz. Aynı zamanda Hindistan tarihine ilgi duyanlar için de kısa ve öz bir çalışma olduğu kanaatindeyiz.

Vafadar Aghakışhiyev

Giresun 2021

HİNDİSTAN'DA TÜRK İSLAMİ MİMARİSİ “BABÜRLÜLER DÖNEMİ CAMİ-TÜRBELER”

ÖZET

Mahatma Gandhi (1869-1948), Hindistan'ı iki evladı olan bir anneye benzetmiş ve onun sahip olduğu iki çocuğundan birinin Türkler, diğerinin ise Hintliler olduğu bildirmiştir. Hindistan'daki sosyo-kültürel her mirasın, İngiliz işgaline kadar, Türk ve Hint eseri olduğu kabul edilmektedir. Bazı yazarlara göre Hindistan ve Hintli Müslümanlar, varlıklarını ve medeniyetlerini tamamen Türklere borçludur.

Türkler Hindistan'ı fethettikten sonra bu coğrafyada birçok eser inşa etmişlerdir. Delhi Türk Sultanlığı ve Babür İmparatorluğu döneminde inşa edilen çok sayıda mimari yapı günümüze kadar gelebilmiş ve Hindistan'ın mimari anlayışına büyük katkı sağlamıştır. Hindistan'ın en güzel eserleri Türk döneminde yapılmıştır ve dünyanın yedi harikasıdan biri olarak kabul edilen Tac Mahal buna bir örnektir.

Türklerin Hindistan'a getirdikleri sanatın en önemli kısmı şüphesiz mimaridir. Söz konusu mimari daha çok Türk-İslam özellikleri taşımakla birlikte, Türk geleneklerinin Hint unsuruyla bütünleşmesi sonucunda özgün bir özellik ile karşımıza çıkmaktadır. Hint ve İslam sanatının bütünleşmesi sonucunda yeni ve farklı formlarda muhteşem eserler meydana getirmiştir. Hindistan'a gelen Türkler Hint mimarisine pek ilgi göstermese de bazı eserlerde Hint-Türk üslubu bir arada görülmektedir. Burada Türk mimarlar, Osmanlı ve İran sanatından ayrı olarak yeni bir sanatsal üslubu somutlaştırdılar; Hindistan'daki Türk mimarileri, çok renklilikten kaçınarak saf bir biçim duygusuyla inşa edilmiştir. Türkler, mimari eserlerinde Hint mimarisinde göz ardı edilen peyzajı dikkate alarak yeniliği oluşturmuş ve bunun sonucunda muhteşem eserleriyle tarihe geçmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Babürlüler Devleti, Türk Mimari Yapılar, Taç Mahal

TURKISH-ISLAMIC ARCHITECTURE INDIA “THE MOSQUES- MAUSOLEUMS IN THE STATE OF BABURID PERIOD”

ABSTRACT

Mahatma Gandhi (1869-1948) told that, “India to a mother with 2 children and stated that one of her two children was Turks and the other was Indians.” It is accepted that every socio-cultural heritage in India is a Turkish and Indian work until the British occupation. According to some authors, India and the Muslims there owe their existence and civilization entirely to the Turks.

After the Turks conquered India, they built many monuments in this geography. Many architectural structures built during the Delhi Turkish Sultanate and Mughal Empire have survived to the present day and have contributed greatly to the architectural understanding of India. The most beautiful works of India were made during the Turkish period, and the Taj Mahal, considered one of the seven wonders of the world, is an example.

The most important part of the art that the Turks brought to India is undoubtedly architecture. Although the architecture in question has more Turkish-Islamic features, it appears with a unique feature as a result of the integration of Turkish traditions with the Indian element. As a result of the integration of Indian and Islamic art, he created magnificent works in new and different forms. Although the Turks who came to India did not show much interest in Indian architecture, the Indo-Turkish style is seen together in some works. Here, Turkish architects embodied a new artistic style apart from Ottoman and Iranian art; Turkish architectures in India were built with a pure sense of form, avoiding polychrome. The Turks created innovation in their architectural works by taking into account the landscape that was ignored in Indian architecture, and as a result, they went down in history with their magnificent works.

Keywords: India, Baburids, Turkish Architectural Buildings, Taj Mahal

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VII
EKLER	VIII
GİRİŞ	1
1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	3
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	3
5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
HİNDİSTAN'DA TÜRK VARLIĞI.....	5
1.1. HİNDİSTAN HAKKINDA GENEL BİLGİ	5
1.2. BABÜRLÜLER ÖNCESİNDE HİNDİSTAN TÜRKLERİNİN TARİHİ GEÇMİŞİ.....	6
1.2.1. Hindistan Sakaları.....	7
1.2.2. Kuşanlar	7
1.2.3. Akhunlar	8
1.2.4. Türk Şahiler Devleti	9
1.2.5. Gazneliler (Dehli Türk Sultanlığı) Dönemi	9
1.2.6. Gurlular Devleti	12
1.2.7. Köle Hanedanı	12
1.2.8. Hilciler	13
1.2.9. Tuğluklar.....	14
1.2.10. Seyyidler	15
1.2.11. Ludiler.....	15
1.3. BABÜRLÜLER ÖNCESİ HİNDİSTANDA TÜRK İSLAMİ YAPILAR.....	17
1.3.1. Kuvvet-ül İslam Camisi	17
1.3.2. Kutup Kompleks ya da Kutup Minare.....	18
1.3.3. Alay Dervaze	20
1.3.4. Alay Minar	21
1.3.5. Acmer Cami.....	22
1.3.6. Gıyaseddin Türbesi	22
1.3.7. Kalan Mescid	23
1.3.8. Begümpür ve Hırki Camileri	24

1.3.9. Cama Mescidi	27
1.3.10. Cami Mescid	28
İKİNCİ BÖLÜM.....	30
BABÜRLÜLER DÖNEMİNDE HİNDİSTAN'DA YAPILAN CAMİ-	
TÜRBELER	30
2.1. BABÜR İMPARATORLUĞU (1526- 1857).....	30
3.2. BABÜRLÜLER DÖNEMİNDE YAPILAN TÜRK-İSLAM MİMARİSİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	31
2.3. BABÜRLÜLER DÖNEMİNDE YAPILAN CAMİ TÜRBELER	32
2.3.1. Babür Şah Dönemi (1526-1530).....	33
2.3.1.1. Sambal Cami	33
2.3.1.2. Panipat Cami	33
2.3.1.3. Ram Bagh Bahçesi	34
2.3.2. Hümayun Şah Dönemi (1530-1540) (1555-1556).....	35
2.3.2.1. Cemali-Kemali Camisi.....	35
2.3.2.2. İmam Zamin Anıt Türbesi.....	37
2.3.3. Ekber Şah Dönemi (1556-1605).....	38
2.3.3.1. Hümayun Türbesi.....	38
2.3.3.2. Adam Han ve Ataka Han Türbesi	40
2.3.3.3. Agra Kalesi	41
2.3.3.4. Fatehpur Sihri.....	45
2.3.4. Cihangir Şah Dönemi (1605-1627)	48
2.3.4.1. Ekber'in Anıt Mezarı	48
2.3.4.2. İtimad- ud Duala Anıt Türbesi	49
2.3.5. Şah Cihan Dönemi (1627-1658).....	50
2.3.5.1. Moti Mescidi ya da İnci Camii	50
2.3.5.2. Tac Mahal	51
2.3.5.3. Cama veya Cami Mescidi	54
2.3.5.4. Kırmızı Kale (Lal Kila).....	55
2.3.5.5. Has Mahal	56
2.3.5.6. Müsamman Burç	57
2.3.6. Diğer Şahlar Dönemi (1658-1857)	58
2.3.6.1. Safdarçang Anıt Mezarı	58
2.3.6.2. Bibi Ka Maqbara	59
2.3.6.3. Evrengzib Türbesi	60
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	62
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ	68

KISALTMALAR

C.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
S.	:Sayfa
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Vb.	:Ve benzeri
Vs.	:Ve sair
Yay.	:Yayımları

EKLER

Şekil 1. Kuvvet- ül İslam Camisi	17
Şekil 2. Kuvvetü-l İslam Camisi, Ayrıntılı	18
Şekil 3. Kutup Minare	19
Şekil 4. Kutup Minare; Taş Oymacılığı Yöntemiyle Kuran-I Kerim'den Ayetlerin Yazıldığı Kısım, Ayrıntı	20
Şekil 5. Alay Dervaze	21
Şekil 6. Alay Mimar	22
Şekil 7. Gıyaseddin Türbesi	23
Şekil 8. Kalan Mescid	24
Şekil 9. Begümpür Camii	25
Şekil 10. Hırki Camii	25
Şekil 11. Mescid Adina	26
Şekil 12. Firuz Şah Minar	27
Şekil 13. Cama Mescidi	27
Şekil 14. Cami Mescid Malva	28
Şekil 15. Cami Mescid Ahmedabad	29
Şekil 16. Sambal Cami	33
Şekil 17. Panipat Cami	34
Şekil 18. Ram Bagh Bahçesi	35
Şekil 19. Kemali-Cemali Cami	36
Şekil 20. İmam Zamin Türbesi	37
Şekil 21. Hümayun Türbesi	39
Şekil 22. Adam Han Türbesi	40
Şekil 23. Ataga Han Türbesi	41
Şekil 24. Agra Kalesi	42
Şekil 25. Cahangiri Mahal	43
Şekil 26. Cahangiri Mahal Taş Oyma Örneği	43
Şekil 27. Divanı Aam	44
Şekil 28. Divanı Aam, Ayrıntılı	45
Şekil 29. Fatehpur Sihri	46

Şekil 30. Panç Mahal	46
Şekil 31. Divanı Has	47
Şekil 32. Divanı Has, Taş Oyma Sanatı	47
Şekil 33. Ekber'in Anıt Mezarı	49
Şekil 34. İtimad- ud Duala Anıt Türbesi	50
Şekil 35. Moti Mescid ya da İnci Camii	51
Şekil 36. Moti Mescid	51
Şekil 37. Tac Mahal	52
Şekil 38. Mümtaz Mahal'ın Sundukası	53
Şekil 39. Tac mahal İç Desen Duvar Süslemeleri	53
Şekil 40. Tac Mahal, İstiratgah	54
Şekil 41. Cami Mescidi	55
Şekil 42. Kırmızı Kale	56
Şekil 43. Has Mahal	57
Şekil 44. Müsamman Burç	58
Şekil 45. Safdarcang Anıt Mezarı	59
Şekil 46. Bibi Ka Maqbara	60
Şekil 47. Evrengzib Türbesi	61

GİRİŞ

1. Konunun Önemi

Asya kıtasının güneyinde, alt kıta olarak da adlandırılan Hint Yarımadası 'nda eski çağlardan beri çeşitli kültürler ve medeniyetler var olmuştur. Bu uygarlık, dışarıdan farklı din ve kültürlerden etkilenen birçok benzersiz özelliğe sahip sanat formlarında da kendini göstermektedir. Bu nedenle Hindistan sanatını en başından itibaren net bir tarihçe verilemeyen aşağıdaki gruplarda toplayarak açıklanabilir (Macun, 2002: 347):

1. MÖ 4. binyıl veya daha öncesine dayanan, yok olma nedeni ve tarihi henüz netlik kazanmamış olan Sindh veya İndus uygarlığı. Bazı tarihçiler bu uygarlığın şu anda Pakistan sınırları içinde olan Mohenjodaro, Harappa ve Takşıla'yı içerdiğini savunmaktadırlar.
2. Budizm ve Caynizm'in etkisi altında kalan sanat.
3. Hinduizm'le bağlı olan sanat.
4. Müslüman Türklerin kuzey Hindistan'ı fethetmesinden sonra Hindistan'da ortaya çıkan Türk-İran-Hindu-Budist üslupların bir karışımı olan Türk-Müslüman sanatı.

Türk-İslam sanatının doğuşu elbette Türklerin bu topraklara yerleşmesiyle mümkün olmuştur.

Mahatma Gandhi (1869-1948), Hindistan'ı 2 evladı olan bir anneye benzetmiş ve onun sahip olduğu iki çocuğundan birinin Türkler, diğerinin ise Hintliler olduğu bildirmiştir. Hindistan'daki sosyo-kültürel her mirasın, İngiliz işgaline kadar, Türk ve Hint eseri olduğu kabul edilmektedir. Bazı yazarlara göre Hindistan ve oradaki Müslümanlar, varlıklarını ve medeniyetlerini tamamen Türklere borçludur (Şahin, 2016: 147).

Türkler Hindistan'ı fethettikten sonra bu coğrafyada birçok eser inşa etmişlerdir. Delhi Türk Sultanlığı ve Babür İmparatorluğu döneminde inşa edilen çok sayıda mimari yapı günümüze kadar gelebilmiş ve Hindistan'ın mimari anlayışına büyük katkı sağlamıştır (Bayur, 1987: 509). Hindistan'ın en güzel eserleri

Türk döneminde yapılmıştır ve dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen Tac Mahal buna bir örnektir.

Hindistan'da birçok şehirde Türk mimari eserleri (cami, türbe, türbe, türbe, bahçe, kale, saray vb.) görülmektedir. Özellikle Babürlüler döneminde bu eserlerin sayı giderek artmıştır. Türkiye'de yapılan çalışmalar ele alındıkta, Türk-İslam mimarisinin özelliklerini taşıyan bu eserlerle ilgili detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca yine aynı dönemde yapılan cami türbeler hakkında da çalışmalara rastlanılmamaktadır. Bu çalışmada Babürlüler döneminde Hindistan' da yapılmış cami türbeler ele alınarak incelenmiştir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Babürlüler döneminde Hindistan' da yapılmış cami türbeler hakkında genel bilgiler vermektir. Hindistan tarihinde 650 yıldan fazla etkili olan Türk-İslam kültürünün etkisi önem arz etmektedir. Türk-İslam kültürünün en önemli öğlerinden biri de Babürlüler dönemi oluşturmaktadır.

Hem Babürlüler öncesi dönem hem de Babürlüler döneminde, türklerin insanlığı temel alan bir medeniyet kurduğu, yüzlerce mimari eser bıraktığını ve milyonlarca farklı din, dil, kültür ve milletten insanın, tarihlerinde ilk kez, barış içinde bir arada yaşama geleneğini inşa ettiği tarihi bir gerçekliktir. Fakat Türkiye'deki çalışmalar incelendikçe, bu konuyla ilgili çok fazla çalışmaya, dolayısı ile Türk literatüründe çok fazla bilgiye rastlanılmamaktadır. Hindistanın tarihini, kültürünü, mimarisini, sanatını, edebiyatını ve müziğini tanımadan Türk-İslam medeniyetinin bütün ölçeğini doğru değerlendirilmesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır. Tüm bunlardan yola çıkarak, bu çalışmada Babürlüler döneminde Hindistan' da yapılmış cami türbeler ele alınmış ve bu yapıtlar Türk-İslam kültürü bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda, yapılar ve yapıların arkasında yatan fikirler üzerine yoğunlaşmıştır.

3. Araştırmanın Kapsamı

Yıllar içinde bir Türk hakimiyeti ve kültürü anlayışı, çeşitli bölgelerde olduğu gibi Hindistan coğrafyasında da etkisini göstermiştir. Bu coğrafyada derin kültürel ve siyasi izler bırakan Babür tarafından Hindistan'da kurulan İmparatorluk, Batı Tarihçiliğinde genellikle "Moğol İmparatorluğu" olarak geçmektedir. Ancak Babür Şah, anılarında ve bazı büyükelçilere gönderdiği mektuplarda kendisini Türk olarak tanımlamakta ve kurduğu devleti bir Türk devleti olarak kabul etmektedir. Bugün birçok tarihçi tarafından Hindistan coğrafyasında oluşturulan imparatorluk Türk İmparatorluğu olarak kabul edilmektedir (Bayur, 1987: 1-6). Hikmet Bayur, Salim Cöhçe, Erdoğan Merçil'in yaptığı araştırma ve Babür'ün anılarında yer alan bilgilerden yola çıkarak araştırmaya dahil edilen Babür dönemi eserleri Türk eserleri olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmada yerel ve yabancı kaynaklara dayanan geniş çaplı literatür taramasına dayanarak elde edilen veriler kullanılmıştır. Babür İmparatorluğu'nun egemenliği en geniş ölçüde günümüzün Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Afganistan'ı kapsamaktadır. Bu çalışmada Babürlüler döneminde günümüzün Hindistan'ında yapılan cami türbeler incelenmiştir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma ile ilgili tarihi veriler malzeme olarak kullanılmaktadır. kullanılan kaynakların büyük kısmı İngilizce ve Türkçe olacaktır. Bu çalışmada tarihi araştırma metodu uygulanacaktır.

Çalışmada incelenen dönem hakkında, bilgi veren en eski kaynaklardan günümüze kadar yazılmış olan kitap, makale, dergi ve ansiklopedi maddelerinden yararlanılmıştır.

5. Araştırmanın Düzeni

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Bölümler aşağıdaki düzende oluşturulmuştur:

Birinci bölümde araştırma konusunun önemi, araştırmanın amacı ve kapsamı açıklanmış, araştırma yapılırken kullanılan yöntem, araştırma düzeni hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Hindistan hakkında genel bilgiler yer almaktadır. Bunun yanı sıra Babürlüler öncesinde Hindistan Türklerinin tarihi geçmişi ele alınmış, bu kapsamda Hindistan Sakaları, Kuşanlar, Akhunlar, Türk Şahinler Devleti, Gazneliler, Gurlular, Köle Hanedanı, Halaciler, Tuğluklar, Seyyidler ve Ludiler hakkında bilgi verilmiş, Babürlüler öncesi Hindistan'daki Türk-İslami yapılar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise Babürlüler döneminde Hindistan'da yapılan cami türbeler ele alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda Babür İmparatorluğu hakkında genel bilgilere yer verilmiş, bu dönemde yapılan Türk-İslami mimarisinin genel özellikleri ele alınmıştır. Son olarak ise her bir şahın döneminde yapılan cami türbeler ayrı ayrı olarak detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde ise konuya ilişkin sonuç ve değerlendirme kısmı yer almaktadır. Kaynakça ve eklerin sunulmasıyla çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNDİSTAN'DA TÜRK VARLIĞI

1.1. Hindistan Hakkında Genel Bilgi

Hindistan, uzun bir geçmişe sahip Asya kıtasının güneyinde yer alan bir yarımadadır. 1947'de İngilizlere karşı kazandığı zaferden sonra bağımsızlığını kazanmış ve Hindistan Cumhuriyeti olmuştur. Hindistan, coğrafi büyüklüğüne göre dünyanın en büyük yedinci, nüfusa göre ise ikinci ülkesidir. Dünya Bankasının 2020 verilerine göre ülke nüfusu 1 milyar 380 milyon 4 bin 385 kişi olmuştur. Hindistan'ın resmi dili Hintçedir, ancak anadili yüzde 41'dir. Hintçe 'den sonra en yaygın diller Urduca, Bengalce ve Telugu'dur. Hindular, başkenti Yeni Delhi olan Hindistan'daki en büyük dini topluluğu oluşturmaktadır. (Central Intelligence Agency, 2020). Birçok farklı ulusun ve topluluğun ortak dini olan Hindu dinini uygulayanların oranı %70'in üzerindedir. %14,2'lik Müslüman nüfus 180 milyonun üzerindedir. Bu rakamla Endonezya' dan sonra dünyanın ikinci en büyük müslüman nüfusuna sahip ülkesi olmaktadır.

1.2. Babürlüler Öncesinde Hindistan Türklerinin Tarihi Geçmişi

Hindistan'daki Türk varlığından bahsedildiğinde Batılı, özellikle İngiliz araştırmacılar arasında yanlış bir algıya neden olacak bir tanım vardır. Moğol İmparatorluğu'nun halefleri “Altın Ordu” (1242-1359), “İlhanlılar” (1256-1353), “Yuan Hanedanlığı (Kubilay)”dır (1271-1368). Moğol İmparatorluğu'nun vassalları olan devletlerden yaklaşık yüz yıl sonra kurulan ve 1526-1858 yılları arasında hüküm süren Babür İmparatorluğu, Moğol İmparatorluğu'nu anımsatan "Hindistan Muğal İmparatorluğu" (Mughal Empire of India) olarak da adlandırılmıştır. Konu ile ilgili araştırma yapan Niccolo Manucci, 1826'da “Hindistan'da Babür Hanedanlığı Tarihi” (History of the Mogul dynasty in India), Sir Hunter William Wilson, “10. Babür Hanedanlığı, 1526-1761” (10th The Mughal Dynasty, 1526–1761), William Irvine ise 1922 yılında “Son Babürlüler” (Later Mughals) adlı eserler ortaya çıkarmışlar ve bu eserlerde orjinal isimlerinden görüldüğü gibi Babür İmparatorluğunu Moğol İmparatorluğu olarak tanımlamışlar. Bu eserlerde, Türk hakimiyet dönemi Moğol kelimesinin İngilizce yazılışı olan "Mongol"un aksine, “moghol” ya da “mughal” olarak yer almıştır. Bu nedenle bazı batılı bilim adamları bu durumu bir Moğol devleti olarak algılamaya devam etmiştir. Bu yanılgıya kapılmayan araştırmacılardan Nicholas F.Gier “From Mongols to Mughals: Religious Violence in India 9th-18th Centuries” adlı 2006 yılında sunduğu bildirisinde “Mughal” teriminin yanlış bir aktarımla Moğol (Mongol)’dan geldiğini fakat Hindistan’daki Mughal olarak ifade edilen topluluğun Moğol (Mongolian) kökenli değil Türk olduğunu açıkça belirtmiştir (Uçmaz, 2013: 54).

Diğer araştırmacılardan biri, Robert L. Canfield ise “Turko-Persia in Historical Perspective” adlı kitabında, Mugalları Timur ve Cengiz soyundan gelen “İranlılaşmış Türkler” şeklinde tanımlamıştır.

Bayur'a (1987) göre, birçok batılı tarihçi Hindistan'da kurulan bu büyük imparatorluğun Türk olduğunun farkındadır, ancak bazen yanlış ve çoğu zaman kasten Hint tarihinin en yüksek medeniyet ve refahının Türklerin eseri olduğunu söylememek için bu devlete "Büyük Moğol İmparatorluğu" ismini vermişler. Bazı batılı tarihçiler ise eserlerinde bu tanımın yanlış olduğunu ve bu devletin bir Türk devleti olduğunu bildirmektedir (Bayur, 1987: 5).

Hindistan'da Babürlüler öncesinde Hindistan Sakaları, Kuşanlar, Akhunlar, Türk Şahiler Devleti, Gazneliler, Gurlular, Köle Hanedanı, Halaciler, Tuğluklar, Seyyidler ve Ludiler gibi Türk devletleri mevcut olmuştur. Bu bölümde söz konusu devletlerin her biri ile ilgili kısa bilgiler aşağıdaki alt başlıklarda verilmiştir.

1.2.1. Hindistan Sakaları

Hintlilerin Türklerle ilişkisi çok eskilere dayanmaktadır. M.Ö. 1000'li yıllarda Hintliler demir kullanmaya başlamışlar. Araştırmacılar demirin o dönemde Orta Asya'da yaşayan Türkler tarafından getirdiğini vurgulamışlar. Aslında Hindistan'ın yerli dillerinde pek çok Türkçe kelime var. Onların M.Ö. 2500-1500 yılları arasında yayılabileceği öne sürülmüştür.

M.Ö. III. yüzyılda Maurya hanedanı çökünce Hindistan'da Şak, batıda İskitler olarak adlandırılan Orta Asya Türk boyları Hindistan'a yerleşerek “Hint-Saka” isimli devletin temelini oluşturmuşlardır. Hint-Saka devletinin ünlü hükümdarı Maues ve oğlu Aza'nın saltanatı sırasında, devlet sınırı Keşmir'in güneyine kadar uzanıyordu (Satya, 1981: 3-8).

Hindistan'da özel bir sosyal tabaka oluşturan Racputların oluşumunda Sakalar, Kuşanlar ve Hunların büyük etkisi olmuştur. Racput topluluğunun oluşumundaki bu etki doğrudan olmasa da bu süreçte özel bir yeri olduğu inkâr edilemez. Babür Şah'ın seferleri gibi, Sakaların Hint topraklarında egemenliğinin kurulması, Doğu Türkistan'da yaşayan Yüe-çi kabilesinin baskısının sonucu olabilir. Orta Asya göçmeni sayılan Sakaların bir kısmı kabileler tarafından işgal edilirken bir kısmı da güneye göç etmiştir (Artıkbayev, 2006: 72).

1.2.2. Kuşanlar

Hindistan'ın siyasi tarihinde yaklaşık iki yüz elli yıl var olan Kuşan İmparatorluğu, Maurya ve Gupta imparatorlukları ile ilk ve orta çağ Hindistan'ın en önemli üç imparatorluğundan biridir. Yue-çi kabilesinin yerleşik hayata geçmesi sonucu bu kabilenin beş kolundan biri olan Kuşanlar, aynı isimli imparatorluk

kurmuşlar. İmparatorluğun en parlak dönemi, Türk kökenli olduğu söylenen Budist kral Kanişka'nın dönemidir. Saltanatının kesin tarihleri bilinmemekle birlikte, Kanişka'nın MS 78'de tahta çıktığı ve yaklaşık otuz yıl tahtta kaldığı varsayılmaktadır. Kuşanlar, Kanişka'nın hakimiyeti altında yayılma politikası izlemiştir. Kanişka'nın bir diğer önemli özelliği de hoşgörülü bir politika izlemesidir. Böylece onun döneminde farklı etnik kökenlere, dinlere ve yapılarla sahip halklar barış ve refah içinde yaşamışlardır. Hindular ve Budistler arasında sağladığı adalet onu güvenilir kılmış ve bu nedenle kendisine büyük kral, kralların kralı, tanrının oğlu unvanları verilmiştir (Kayalı, 2015, 191).

Bu dönemde heykellerde Türk süvarilere ait elbiseler ve paralar üzerinde Türkçe güzel anlamına gelen *kucula* gibi unvanlar vardır. Hatta Budizm Kuşanlar sayesinde cihanşümul bir din haline gelmiştir. Ayrıca Kuşanlar döneminde Hintliler at ve at kültürü ile tanışmıştır.

1.2.3. Akhunlar

VI. yüzyılda Kuzey Hindistan'daki Kuşanların yerini alacak olan Akhunlar, Afganistan'ı Hindistan kıtasına bağlayan önemli yolların üzerinde bulunan Gazne kentinden başlayarak, Orta Asya'daki gibi az yağış alan, kendilerine uygun bir iklime sahip olan Pencap bölgesine baskınlar yapmaya başladılar. Tarihi süreç incelendiğinde daha sonra Gazneli, Gurlu ve Temürlülerin de Akhunların bu stratejisini uyguladığı görülmektedir. Bu baskınlar başlangıçta Bengal Körfezi'nden Sindh Nehri'nin ağzına kadar geniş bir alana hâkim olan Guptalar tarafından durdurulmuştur (İnan, 1968: 112). Buna rağmen, Toraman (484-515) bölge işgal edilmiş ve halefi Mihirakula (515 -550) zamanında Gupta devleti dağıtılmış ve Kuzey Hindistan tamamen kontrol altına alınmıştır (Konukçu, 1973: 20).

Bundan önce Akhunlar, Kuşanlar ve diğerleri gibi Mleccha (yabancı, barbarlar) olarak adlandırılırsalar da, yönetimlerini Orta Hindistan'ın dağlık bölgelerine kadar yaydıktan ve bu bölgeye iyice yerleştikten sonra milliyetleri tanınmış ve Hint kaynaklarından Hun veya Hunas olarak geçmiştir (Konukçu, 1972: 5). V. yüzyıldan itibaren yaklaşık iki yüzyıl boyunca Kuzey Hindistan'ın en güçlü

siyasi varlığı olarak kabul edilen bu Türk devleti, Hintlilerle siyasi, askeri ve kültürel ilişkiler kurarak Hint halkının hafızasında kalıcı bir iz bırakmıştır. Hintlilerin Kuşanlarda ilk kez gördükleri at ve at kültürü, bu dönemde Hindistan'da sağlam bir şekilde yerleştikçe, Hint toplumu 530'da Galyur (Gwalior) yakınlarında dikilmiş bir anıtta, Türkleri "eşsiz kahramanlığa sahip ve dünyaya sahip olan insanlar" olarak ifade edildiği gibi tanımaya başlayacaktır (Konukçu, 1978: 218).

Batı Göktürkler ve Sasaniler ittifakının sonunda 557'de Afganistan'daki hakimiyetlerini kaybeden Akhunlar, bir süre sonra Hindistan'da da güçlerini kaybetmiş ve VII. Yüzyılın başında Hindu kökenli racalar tarafından ortadan kaldırılmıştır (Akbulut, 1984: 106). Afganistan ile Hindistan arasındaki Ohind bölgesinde 870 yılına kadar Türk Şahileri adı altında sadece bir grup varlığını sürdürmüştür. Bir zamanlar Sakalar ve Kuşanları eriten yerel halk Hindistan'daki Akhunları da aynı kadere terk etmiş, muhtemelen Türk Şahılarına dayanan büyük bir Türk kitlesi Afganistan'ın en dağlık bölgelerine çekilmiş ve hayatta kalmıştır.

1.2.4. Türk Şahiler Devleti

Türk Şahiler Devleti, Akhun devletinin Hindistan'da da güçlerini kaybettikten sonra Afganistan'ın dağlık kesimlerine yerleşmiş ve varlığının 870 yılına kadar sürdürmüştür. Bu devletin hem Hindistan hem de Pakistan tarihinde önemi büyüktür. Böyleki, Gazneli Mahmud'un Hindistan'a seferlerinde önemli rol oynamış ve Hindistan'da kurulacak Türk-İslam hakimiyetinin temelini teşkil etmişler. Ayrıca günümüz Pakistan devletinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadırlar (Gedikli, 2006: 2).

1.2.5. Gazneliler (Dehli Türk Sultanlığı) Dönemi

Abbasi halifesinin Bağdat'taki bağımsız hükümdarları olan İranlı Samanilerin (Samanogulları) paralı askerleri olan Gazneliler, Afganistan'ın doğu bölgelerinde güçlü bir devlet kurmuş ve başkentleri Gazne olarak belirlenmiştir (Özcan, 2008: 46). Samanilerin beşinci hükümdarı Abdülmelik'in (954-961) 961'de ölümünden sonra Türk köle Alptegin Horasan'da hükümdar olarak göreve başladı. Alptegin

Eylül 963'te Gazne'de ölünce yerine oğlu Ebu İshak İbrahim (963-966) geçti. Ama çok zayıf bir hükümdardı. Ancak onun zamanında asıl hükümdarlar komutanlar Bilgetegin ve Sebüktegin'di. Ebu İshak İbrahim'in oğlu yoktu. İbrahim'in 20 Nisan 977'de vefatından sonra, Alptegin'in en güvendiği komutanlarından Şebüktegin hükümdar oldu (Cozani and Nasri, 2004: 111). Gazneli hanedanının kurucusu Sebüktegin, Samanilerin hakimiyetini tanımış ve onlara bağlı olmuştur. Bundan böyle devlet başkanı her zaman bir hükümdar, onun soyundan gelecek ve Gazneliler Kabil Nehri boyunca Peşaver'e kadar hüküm süreceklerdi (Yazıcı, 2014: 178).

Gazneniler tarihinin en önemli hükümdarı Mahmut idi. O, 971 yılında doğdu. Babası Sebüktekin 997 yılında vefat etti. Sebüktekin yerine oğlu İsmail'i veliaht göstermişti. Fakat Mahmud bununla razılaşmadı ve kardeşine karşı mücadeleye başladı (Yazıcı, 2014: 179). İki kardeş arasında Gazne yakınlarında gerçekleşen savaş sonucunda Mahmut savaşı kazandı ve Gazne'de tahta oturdu.

Mahmud Hindistan'a onyedici sefer düzenlemiş, Pencap topraklarını kendi kontrolüne almış, başta racputlar olmakla ülkenin büyük savaççı topluluklarını yenmiştir. Ülkede yerli hakimlerden hiçbirisi ona karşı gelemedi. Mahmud, İslam dünyasında ilk defa olarak Bağdat halifesinden “Sultan” ünvanını almıştır (Cozani and Nasri, 2004: 112).

Mahmud, Hindistan'a ilk seferini 1001 yılında ve on yedinci olan son seferini ise 1029 yılında yapmıştır. Bu on yedi seferin en ünlüsü ve en başarılısı Mahmud'un on altıncı seferidir. Hindistan'ın Bathı kıyısındaki Katiavar Yarımadası'ndaki Somnat şehrinde Mavud Shiva'ya ait çok ünlü bir put vardı. Bu putun bulunduğu tapınak da çok önemliydi, zengin bir temele sahipti ve her gün çok sayıda ziyaretçi gelmekteydi. Hintliler bu putu ülkedeki diğer putlardan üstün göremekteydi. Mahmud'a göre bu tapınağın ele geçirilmesi, ülkede islamın yayılmasını hızlandıracaktır. Bu nedenle 1026 yılında Somnat şehri ele geçirildi ve tapınak kontrol altına alındı (Prasad, 1940: 95).

Somnat şehrinde ele geçirilen Mavud Shiva'ya ait put ile ilgili iki versiyon ireli sürülmektedir. Bazı kaynaklar putu 4 yere parçalanmış olarak göstermişlerdir. Bu parçalardan ikisi Gazne Ulu Camii ve Sultan Sarayı'nın kapıları önüne

konulmuş, diğer iki parça ise Mekke ve Medine'ye gönderilmişti (Cozani and Nasri, 2004: 112). Bu kaynaklar genellikle İngiliz kökenli kaynaklardır. Hatta 1843 yılında İngiltere Parlamentosu'nda Sultan Mahmud'a "Put Kıran" lakabı verilmiştir. Ancak bazı müslüman ve İngiliz tarihçiler bunun bir yalan olduğunu vurgulamış ve hindu ve müslümanlar arasında nefret ve düşmanlık yaratmak için üretildiğini bildirmişlerdir (Can, 2015).

O dönemde yazılan tüm Farsça, Sanskritçe ve Arapça dilleri de dahil olmak üzere hiçbir kaynaktan böyle bir bilgiye rastlamak mümkün değildir ve kimse Mahmud'un lakabını "Put Kıran" olarak yazmamıştır. Mahmud'un saltanatı sırasında o dönemde de "Bamiyan" vardı. Afganistan'ın merkezinde, Kabil'in 230 kilometre kuzeybatısında, Bamiyan Vadisi'nin sarp kayalıklarına iki büyük heykel oyulmuştur. Bu heykeller 2001 yılında Taliban tarafından havaya uçuruldu ve yok edildi. Bu yer ve bu heykeller Mahmud'un emrinde olmasına rağmen, Mahmud bu yeri ve emrindeki diğer bölgelerdeki heykelleri yok etmemiştir. Bu, Mahmud'un tarihe ve diğer inançlara saygısını göstermektedir, eğer onlarla hiçbir şey yapmamışsa, Somnata'da böyle şeyler yapması mantıklı olmamaktadır (Ali, 2017: 4).

Son seferinden dönüş yolunda Gazneli Mahmut' hastalığı ilerlemiş ve 1030 yılında ölmüştür. Mahmud'un üç erkek çocuğu vardı: Muhammed, Mesud ve Abdurreşid. Ondan sonra tahta çıkması için büyük oğlu Muhammedi vasiyet gösterse de, Mesud buna karşı çıkmış ve kardeşini hapse attırarak kendisi tahta oturmuştur. Bu süreçten sonra onun yeğeni ve Muhammedin oğlu olan Sultan Ahmed ile taht davası başladı. Tüm bu çekişmelere Gazneniler devletini zayıflattı ve Gür dağlarından gelen iranlı darplılar tarafından devletin varlığına son verildi. Gaznelilerin 1152'de Gazne'deki varlığı sona ermişse de Gaznelilerin hakimiyeti Lahor'da 1186'ya kadar devam etmiş, daha sonra Gurlular tarafından hükümdarlıklarına son verilmiştir (Özcan, 2008: 47).

Mahmud'un Hindistan'a yaptığı hücumlar sonucunda yerli hinduların Hindistan'da hemen hemen gücü kalmamıştır. Bunun nedenle, Gazneniler devletinden sonra bu coğrafyada yine türk kökenli devletler ortaya çıkmıştır.

1.2.6. Gurlular Devleti

Gurlular Devleti 1152- 1206 yılları arasında mevcut olmuştur. Bir kıvılcım olarak Gurluler, Gazneli İmparatorluğu'ndan hemen sonra ortaya çıktı, ancak çok kısa sürdü. Gazneli İmparatorluğu zayıflayınca Sultan Alaeddin kendini Gazne Sultanı ilan etti. Sultan Alaeddin 1153'te öldü ve yerine oğlu Seyfeddin geçti, ancak 1156/1157'de emir tarafından öldürüldü. Yeğeni Giyaseddin tahta çıktı ve Gazneliler fetihlerine devam ettiler. 1173'te Giyasaddin kardeşi Şehabeddin Muhammed'i ordusunun başkomutanı olarak atadı. 1175 yılında Giyaseddin'in kardeşi Muhammed Multan, Uş, Peşaver, Sialkot, Lahor'u işgal ederek Sindh ve Pencap bölgelerinin hükümdarı oldu. Bu, Ecmir ve Delhi'yi işgal etmesine ve ardından Ganj Vadisi'ne ilerlemesine izin verdi (Özcan, 2008: 47).

Şehabeddin bu seferden geri dönüşte hindu racası Prithvi Rac'ın kendisi üzerien sefer hazırlığı yaptığı haberini aldı ve Gazne'ye dönmeden iki ordu karşılaştı. Bu savaş Şehabeddin için yenilgi ile sonuçlandı ve kendisi de yaralandı. Fakat bir yıl sonra ikinci bir savaşta Şehabeddin zafer kazandı, Prithvi Rac öldürüldü. Şehabeddin geri dönerken Kutbeddin Aybek'i Hindistan' vali olarak tayin etti. Bu dönemlerde Moğolların İslam dünyasındaki zaferleri sonucunda çok fazla din adamları, alimler ve halk kurtulmak için Dehli'ye sığınmışlardır. Hindistan'ın başkenti Dehli, islam alemi için bir sığınacak görevi almıştır gönderilmişti (Cozani and Nasri, 2004: 112).

Bir süre sonra Kutbeddin Aybek Delhi'de bağımsızlığını ilan etmiş ve "Köle Hanedanı" imparatorluğunu kurmuştur.

1.2.7. Köle Hanedanı

Hindistan'daki ilk Müslüman hanedanı, özellikle İl Tutmuş kızı Raziye (1236 -1240) ile tanınan ve Memlükler veya Köleler Hanedanı (1206-1290) olarak adlandırılan bir hanedan, dikkate değer eserler bırakmıştır. 1210'da Kutbeddin Aybek'in ölümünden sonra oğlu "Arima" tahta geçmiştir. Ancak kısa süre sonra eniştesi tarafından devrildi ve yerine Şemşseddin İltutmuş geçti. 18 Ocak 1229'da Halife'nin elçisi "Müstansir Billah" Bağdat'tan Delhi'ye geldi ve Sultan Şemseddin'in

Hilafet merkezinden Hindistan Sultanı olarak kabul edildiği açıklandı (Cozani and Nasri, 2004: 181).

Altemiş vefat ettikten sonra yerine oğlu Rükneddin Firuz geçmiş, fakat kendisi içki gibi kötü alışkanlıklar edinmiş ki bu da ülke yönetime olumsuz etki etmiştir. Bu nedenle onun annesi devlet işlerini yönetmeye başladı. Bu durum saraydaki bazı kadınların hayatını zorlaştırdı ve onların ölümlerine neden oldu. Ayrıca bazı şahzadeler de ölüme mahkûm edildi. Daha sonra onların Altemiş'in en büyük kızı olan Raziye Sultan ile arasında sorun yaşandı. Raziye Sultan'ı zehirlemeye çalışsalar da başarılı olamadılar ve bunu duyan halk da Raziye Sultan'ı destekledi ve Raziye Sultan tahta geçti (Ali, 2017: 8).

Raziye Sultan, erkek gibi elbise giyiyordu, Fil'e biniyor ve başına örtü takmıyordu. Bu nedenlerden dolayı Türk emirler bunu hoş karşılamadılar ve 1240 yılında ona karşı saldırdılar. Saldırı sonucunda koca ile kaçmayı başaran Raziye Sultan, Melik İhtiyarüddin bir Hindu tarafından öldürüldü (Cozani and Nasri, 2004: 185).

Bu müslüman hanedanlığının büyük özelliği 4 yıl boyunca bir kadın tarafından yönetilmesi olmuştur. Hanedanlık içindeki taht kavgası Hilciler'in tahta geçmesi için fırsat oluşturmuştur.

1.2.8. Hilciler ve Halaciler

Köle Hanedanının son hükümdarı Keykubad tahttan indirildikten sonra Celaledin Halaci hükümdar olarak ortaya çıkmıştır. Bununla da Halaciler devleti kurulmuştur. Tarihi kaynaklara göre devlet 1288-1321 yılları arasında mevcut olmuştur. Tarihi kaynaklarda Celaledin Halaci çok nazik ve merhametli bir hükümdar olarak geçmektedir. Hatta bir isyanda 3 bin Moğol askerini bağışlamış ve onlara Dehli yakınlarında yaşamak için yer bile vermiştir. Calaledin Şah yeğeni Alaeddin Halaci tarafından öldürülmüş ve yerine Alaeddin Haalci kendisi geçmiştir. Alaeddin Halaci ise çok acımasız ve vahşi biri olarak tanınmaktadır. O, amcasıyla birlikte eşini ve çocuklarını da öldürmüş, çıkan bir isyanda isyancıların tüm aile üyelerine de katletmiştir. Onun zamanında Mongollar Hindistan'a üç kez saldırmış

ama hiçbirisinde de başarılı olamamışlar. Amcasının aksine, esir düşmüş tüm moğolları öldürmüştür. Tüm Asya'da insanları katleden moğollar, Hindistan halkına bir şey yapamamışlar (Selim, 2012: 25).

Aleddin'in ölümünden sonra oğulları arasında çıkan taht davası ülkeyi zayıflattı ve bu durumda Pencap valisi Giyaseddin Tuğluk kendi ordusu ile Dehli'ye geldi ve yönetimi ele geçirdi. Hilciler dönemi özellikle Aleddin Hilci döneminde Hindistan'da devamlı olarak çok kan aktı. Ayrıca bu dönemde hindular devlet işlerinden uzak kalan bir millet olarak görülmektedir.

1.2.9. Tuğluklar

1321-1414 yıllarını kapsayan bu devletin kurucusu ve ilk hükümdarı Giyaseddin Tuğluk olmuştur. Onun döneminde halk refah içinde yaşamıştır. Yaptığı en iyi şeylerden biri ise Mongollara karşı halkı korumak için çok pahalı ve güzel olan Tuğlukabad Kalesini inşa ettirmesidir (Firišta, 2008: 293).

Onun ölümünden sonra (1325) oğlu Muhammed Tuğluk yönetime geçti. Dönemin en iyi hükümdarlarından birisi olması ile birlikte gurur, bencillik ve dünyayı ele geçirmek hırsı onu mahvetmiştir. Bu dönemde meşhur Afrikalı seyyah İbn-i Batuta, Hindistan'a gelmiş ve Muhammed Tuğluk hakkında şöyle söylemiştir: "Bu padişah kan dökmek ve cömert olmasıyla meşhurdur. Her gün bir fakir zengin olur ve bir canlı cansız olur". Tarihçi Firişte ise onun bazen avlanmak için gittiği ormanlarda hayvan yerine insan avladığını vurgulamıştır. Bununla birlikte, onun çok zeki olduğunu, Yunan felsefesi, mantık gibi alanlarda başarılı olduğunu vurgulamıştır. Muhammed Tuğluk, hastaneler ve medreseler inşa etmiş, isyanları önlemek için en iyi istihbarat sistemi kurmuştur (Ali, 2017: 11).

Böyle bir sistemin ardından dünyayı fethetmeyi amaçlamıştır. İlk olarak moğollarla görüşmüş ve onların kendilerine saldırmamaması konusunda anlaşma yapmıştır. Daha sonra İran'ı işgal etmek için asker sayısını artırmıştır. Hatta bu durum bütçede para kalmamasına neden olmuştur. Daha sonra 100 binlik ordusuna Çin'e saldırma emri vermiş ve o ordu Çin'e geçit bulamamış, tamamen ormanda mahvolmuştur. Tüm bunlar sonucunda ülkede açlık başlamış, insanlar kendilerini

korumak için ormanlara çekilmiştir. Onun ölümü ve ardından da Timur'un ülkeye saldırması sonucunda bu devletin de sonunu getirmiştir. 1414 yılında Tumor Delhi'den giderken Seyyid hanedanından Hızır hanı vali tayin etmiştir.

1.2.10. Seyyidler

Seyyidler Hindistan'da sadece 36 yıl (1414-1450) hüküm sürebildiler. Bu yıllarda Hindistan'ın tamamı onların egemenliğine girmedi ve sadece dört hükümdardan sonra Behlül Ludi geldi ve onları ortadan kaldırdı. Bu nedenle Hintli tarihçiler Seyyidler hakkında fazla bilgi vermemişlerdir.

1.2.11. Ludiler

1450-1526 yılları arasında mevcut olmuş Ludi imparatorluğunun kurucusu Behlul Ludi, varlığını başkent çevresinde yerleşmiş yedi büyük Afgan beylerinin kurduğu bir birliğe borçlu idi. Fakat sonrasında Behlul Ludi bundan hoşlanmadı ve bu beylere karşı savaş açtı ve tüm gücünü onlara karşı kullandı ve tüketti (Özcan, 2008: 51).

Onun ölümünden (1488) sonra oğlu İskender Ludi yönetime geçti. Babasından farklı olarak o barış yanlısı idi ve onun dönemi savaş açısından sakin geçmiştir. 1506 yılında İskender Ludi öldü ve yerine İbrahim Ludi geçti. O çok zalim bir hükümdar idi. Göreve gelince ilk olarak mahkemenin tüm hakimlerini idam ettirdi ve Pencap bölgesi valisini de aynı şekilde öldürtmek istedi. Bunu bilen vali, Babür'den yardım istedi. Babür Pencap bölgesine geldiğinde ilk olarak valiyi tutukladı ve İbrahim'in kardeşi Alaeddin'in ordusu ile birlikte İbrahim'e karşı hücumla geçti. Bu hücum zaferle sonuçlandı, İbrahim Ludi öldürüldü, Delhi ve Agra Babür'ün kontrolüne geçti (Ali, 2017: 12).

Tüm bu tarihi olaylar dikkate alındığında bütün bu Müslüman beyler, Hindu topraklarını fethetmekten çok birbirlerini yenmekle uğraştıkları söylenebilir. Müslüman beylerin bu bölgedeki en büyük düşmanı diğer müslüman beylerdir. Ama,

türk- müslüman halkların askari, iadari ve savaş taktikleri Hindistan’da mevcut olan Hindular ve başka halklardan çok iyi ve daha gelişmiş durumda olduğu söylenebilir.

1.3. Babürlüler Öncesi Hindistanda Türk İslami Yapılar

1.3.1. Kuvvet-ül İslam Camisi

"İslam'ın Kuvveti" anlamına gelen cami, Delhi Sultanlığı'nın ilk padişahı Kutbettin Aybeg tarafından yaptırılmıştır. Hindistan'da İslam Türk mimari sanatının temeli bu yapı ile atılmıştır (Merçil, 2000: 337-338). Kuvvet-ül İslam Camisi, Hindistan'daki ilk camidir. Caminin yapımına 1192 yılında başlanmış ve 1198 yılında tamamlanmıştır (Delhi Anıtları, 2010: 158). Caminin bir iç ve dış avlusu vardır. Caminin doğu duvarındaki bir kitabe, yıkılan 27 Hindu tapınağının taşlarının Kuvvet-ül İslam Camisi'nin yapımında kullanıldığı belirtiliyor. Bu nedenle caminin sütunlarında Hint sanatı işlemleri de görülmektedir. Caminin yapımında kırmızı kumtaşı kullanılmış ve her bir parçası taş oyma teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Duvarlarında Kuran ayetlerinin yazılı olduğu görülmektedir. Camiye 1230 yılında İltutmuş, 1315 yılında da Alaeddin Kilci eklemeye yapmıştır. İltutmuşlar döneminde camide inşa edilen bölümlerde İslam sanatının özellikleri görülmektedir. Alaeddin Kılci da camiye çeşitli havuzlar ve kemerler yaptırmıştır (Macun, 2002: 449).

Şekil 1. Kuvvet-ül İslam Camisi Genel Görünüm

Kaynak: H.Hilal Şahin, Arşiv

Kuvvet-ül İslam Camisinin yapımında Hintli ustalar çalışmıştır. O zamanlar Hindistan mimarisinde kemer ve kubbeler bulunmamaktadır. Bu nedenle; kemer ve kubbe inşa yöntemlerini bilmeyen Hintli ustaların yaptığı bu cami, kısa bir süre

sonra hasar görmüş ve yıkılmıştır. Günümüzde de harabe halindedir. Caminin ayakta kalan kısmı, yapının batı yönündeki 120 m. uzunluğundaki kemerler bölümüdür. Günümüzde bu eserlerden sadece iki minare kalmıştır (Hint-Türk Mimarisi, 2011: 9).

Şekil 2. Kuvvet-ül İslam Camisi, Ayrıntılı

Kaynak: Uçmaz, 2011

1.3.2. Kutup Kompleks ya da Kutup Minare

Delhi Türk Sultanlığı döneminde inşa edilen mimari yapıların her biri büyük birer sanat eseri olarak kabul edilse de en çok dikkat çeken yapının Kutub Minare olduğu söylenebilir. Delhi’de Kutup Kompleks adıyla anılan Külliyyede, başta Kutub Minare olmak üzere Kuvvet-ül İslam Camii, Alay Minare, Alay Dervaze (Alay Kapı), İltutmuş Mezarı, İmam Zamin Anıt Mezarı, Demir Direk, Alaaddin Kilci Anıt Mezarı, Medresesi, Babür Bahçesi, Mugal Saray, Mugal Camii gibi eserler toplu halde bulunmaktadır.

Şekil 3. Kutup Minare

Kaynak: H. Hilal Şahin, Arşiv

Kutup Minarenin yapımına, 1199 yılında Kutbeddin Aybek tarafından başlanılmış, daha sonra halefi Şemseddin İltutmuş tarafından tamamlanmıştır. 379 basamaklı ve 72,5 m yüksekliğinde olan Kutup Minare beş bölümden oluşmaktadır. Minarenin bölümlerinde yivler bulunmaktadır. Birinci bölümünde bulunan yivler düz ve yuvarlak, diğer bölümlerindeki yivlerin tamamı ise yuvarlaktır. Kutup Minar'ın ilk üç bölümü kırmızı kum taşından yapılmıştır. 15 m çapa sahip olan minarenin ilk üç katında taş oymacılığı yöntemi ile Kuran'dan ayetler işlenmiş, süsleme sanatının örnekleri ortaya konmuştur. Son iki bölüm Firuz Şah tarafından mermer kullanılarak yaptırılmıştır. Bu alanlar, deprem ve yıldırımlardan zarar gördüğü için birkaç kez onarılmıştır. 1829 yılında Bengal'de görevli olan İngiliz mühendis Smith yapıyı düzensiz bir şekilde yenileyerek yapının üstüne Bengal tarzı kubbeli bir çardak yapmış fakat yapının güzelliğini gölgelediği için Lord Harding tarafından 1848 yılında yapılan ilave kaldırılmıştır. Günümüzde ise Kutup Minar'ın tepesi sade bir demirle çevrelenmiştir (Page ve Sharma, 2002: 46-52).

Şekil 4. Kutup Minare; Taş Oymacılığı Yöntemiyle Kuran-I Kerim'den Ayetlerin Yazıldığı Kısım, Ayrıntı

Kaynak: Hilal Şahin, Arşiv.

1.3.3. Alay Dervaze

1290'lı yıllarda Delhi Sultanlığının hakimiyeti eski bir Türk kabilesi olan Halaçlara geçti. Alaeddin Kilci, Hakimiyet Halaçlara geçtikten sonra 1296 yılında Delhi Sultanlığının başına geçti (Merçil, 2000: 326-327). Alaeddin Kilci, hükümdarlığı sırasında 1311 yılında, Kuvvet-ül İslam Camisini genişleterek Alay Dervaze adında bir mescit inşa ettirmiştir Türk-İslam-Hint sanatının ilk örnekleri arasında yer alan Alay Dervaze, 17.2 km'lik bir alana sahiptir. Dikdörtgen bir yapıya sahip olan Alay Dervaze, yarım küre şeklinde bir kubbeye sahiptir. Caminin yapımında kırmızı kum taşı ve mermer kullanılmıştır. Caminin kemerleri, pencere pervazları, iç duvarları ve dış cepheleri taş işlemelerle süslenmiştir. Süslemelerde ayrıca Kuran'dan ayetler içermektedir (Page ve Sharma, 2002, ss. 63-66).

Şekil 5. Alay Dervaze

Kaynak: Uçmaz, 2011

1.3.4. Alay Minar

Alaaddin Halaci tarafından Kutup Minare'nin iki misli yükseklikte yapılması planlanmış ve temeli atılmıştır. Birinci kat tamamlanmış olup, mevcut yüksekliği 24,5 metredir. Alaeddin Kilci'nin vefatından sonra minare tamamlanmamıştır. Yapının bazı bölümlerinde küçük pencereler ve yivler vardır (Page ve Sharma, 2002: 69).

Şekil 6. Alay Mimar

Kaynak: livehistoryindia.com

1.3.5. Acmer Cami

1200 yılında yapımına başlanan ve İltutmuş zamanında bitirilen Acmer Camisinin Cayna tapınaklarının kalıntıları üzerine inşa edildiği rivayet edilmektedir. Taş yapının kemerleri İran tarzındadır. Ayrıca yapının üzerinde Arapça yazılar ve çeşitli süslemeler bulunmaktadır. Bu güzel yapıdan günümüze sadece iki minare kalmıştır (Macun, 2002: 351).

Orta Asya'dan gelen Moğol saldırıları sırasında Dehli Sultanlığı hükümdarları pek fazla mimarı eser meydana getiremediler. Ama Tuğluk döneminde şehir, gerçek bir Türk-Müslüman başkenti olmuş, çeşitli mimarı yapılar yapılmış ve büyük bir alanı kapsamıştır.

1.3.6. Gıyaseddin Türbesi

Tuğlukabad'da bulunan Gıyaseddin Türbesi, kırmızı kumtaşıdan (1325) yapılmış, kare planlı ve duvarları belirli bir eğime sahip ilk yapı olması nedeniyle

Hindistan'daki Türk-Müslüman mimarisi tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Duvarları çok kalındır. Bu devasa kale benzeri yapı, taş burçlarla çevrilidir ve sekizgen bir silindir üzerine beyaz mermer bir kubbe oturmaktadır (İslam Ansiklopedisi: 102). Yapay bir göl üzerine kemerli bir köprü ile kıyıya bağlanan bir ada üzerine inşa edilen türbenin mimari özellikleri olağanüstü dikkat çekicidir. Köşelerde burçları olan bir duvarla çevrili arazi üzerinde yer alan türbe kare planlı ve kubbe ile örtülüdür. Binanın silüetine hâkim olan beyaz mermer kubbe, yerden belli bir eğimle inşa edilmiş duvarlara farklı bir görünüm kazandırıyor. Genel özellikleri daha sonraki Hint-İslam mimarisinin bir örneği olan türbe bu açıdan ayrı bir değer taşımaktadır. Bu yapıda, mezarların sonraki mimarisinde iz bırakan alçı süslemelerin tercih edilmesi dikkat çekicidir (Macun, 2002: 902).

Şekil 7. Gıyaseddin Türbesi

Kaynak: mapsofindia.com

1.3.7. Kalan Mescid

XIV. yüzyıl Delhi camilerinin en önemlisi Kalan Mescidi'dir. Köşelerde kubbeli burçları ve girişin iki yanında sivri uçlu silindirik minareleri ile muhteşem bir manzaraya sahiptir. Cihanpanna'da ve Delhi'nin diğer bölgelerinde bu dönemden

kalma camiler vardır. Cihanpanna'da yapılan kazılarda Muhammed bin Tuğluk (1325-1351) dönemine yapılan bin sütunlu bir oda ortaya çıkarılmıştır (Şahin, 2016: 151).

Şekil 8. Kalan Mescid

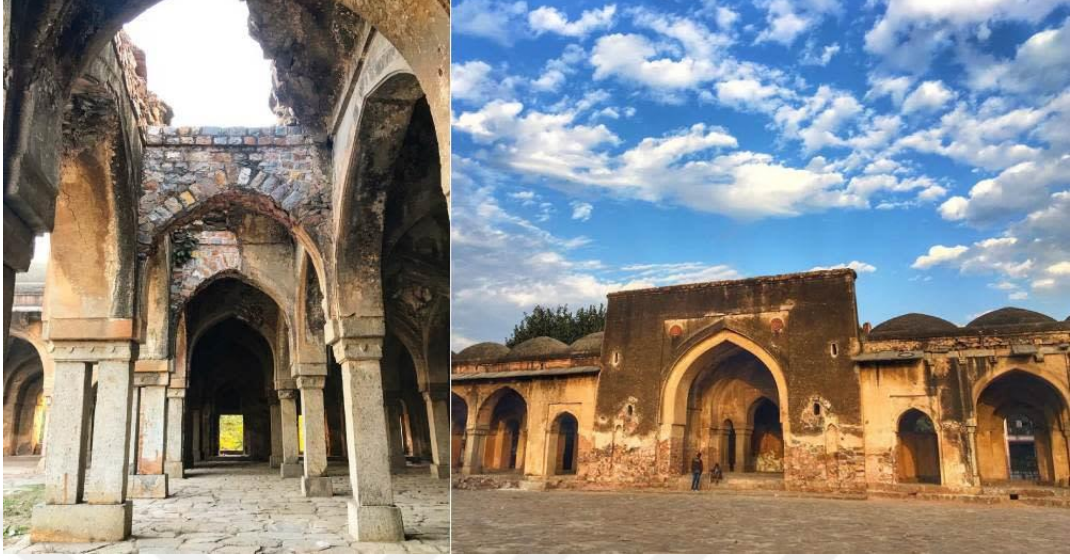

Kaynak: so.city

1.3.8. Begümpür ve Hırki Camileri

Tuğluk dönemi cami mimarisinin en çarpıcı örnekleri Begümpür ve Hırki camileridir. Begümpür camii, 1370'lerde inşa edilmiş yüksek bir kaide üzerinde üç kapılı büyük bir orta avludan sonra modellenmiştir. Güçlü İran etkisini gösteren eser, avluyu çeviren revakların düzenlenişi, ibadet mekanının durumu ve ana binayı örten kubbeyi avludan gizleyen yüksek bir eyvan şeklindeki cephe düzenlemesi nedeniyle Hint cami mimarisinde önemli bir yer tutmaktadır. İran mimarisi ile Hint çevresi arasındaki uyumun güzel bir örneği olan yapı planı, daha sonra inşa edilecek yerel saltanatların ve Babürlülerin irili ufaklı camilerine temel teşkil etmiştir.

Şekil 9. Begümpür Camii

Kaynak: so.city

1375 civarında Delhi'de inşa edilen Hırki Camii, iç ve dış mekan ilişkisine farklı bir çözüm getiren ilginç bir plan sergilemekte ve görünüşü Tuğluklu mimarisinin askeri müstahkem binalarının tipik özelliklerini göstermektedir. Kale görünümündeki yapının içi, dört açıklığı çevreleyen neflerden oluşmakta, köşelerdeki açıklıkların oluşturduğu bölümler dokuz küçük kubbe ile kapatılmaktadır. Binanın içi boyalı sıva ile dekore edilmiştir (İslam Ansiklopedisi: 103).

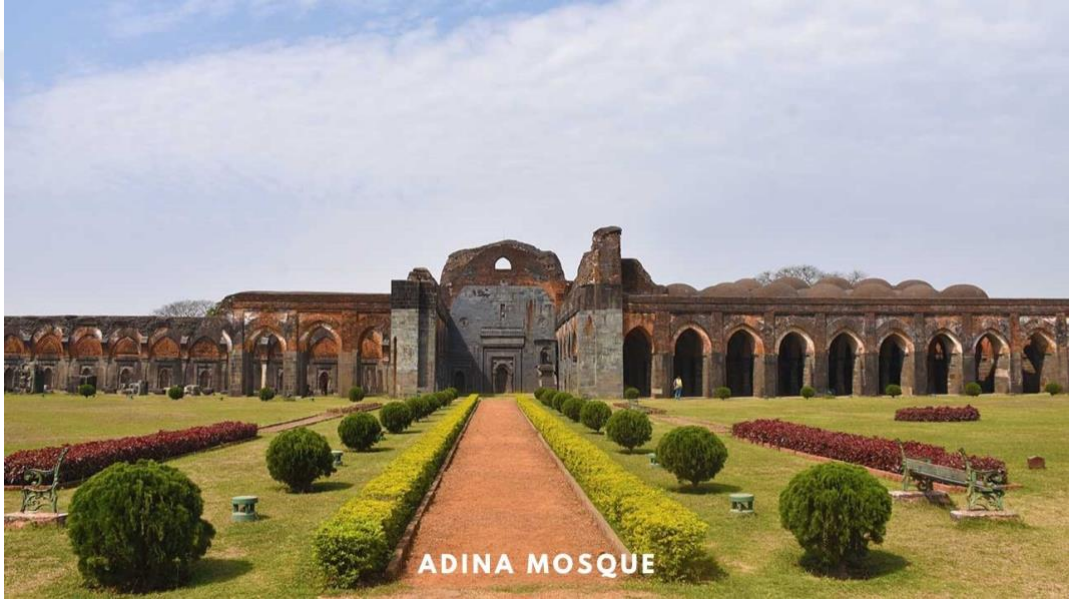
Şekil 10. Hırki Camii

Kaynak: hindustantimes.com

Delhi bölgesi hariç, XIV. yüzyılda Gucerat, Bengal ve Chaunpur bölgelerinde Türk-Müslüman yapıları inşa edilmiştir. Gucerat a Hindu sanat ustalığının bir merkezi idi. Böylece Çanbay'daki Camii Mescid (1325); Ahmedabad yakınlarındaki Dholka'daki Hilal han'ın (1333) kazı camii gibi eserler Hindu yapılarından alınan çeşitli motiflerle süslenmiştir. Bengal'in Gaur bölgesinde Pandua yakınında bulunan büyük Mescid Adina, sütunlarla çevrili geniş bir avluya ve Mekke'ye bakan cephesinde bir avluya sahiptir. Diğer cephelerde ise birer dehliz vardır. Tuğla kemerleri aynı ölçü ve bitişte 378 kubbe taşır.

Şekil 11. Mescid Adina

Kaynak: alamy.com

Ayrıca Kuzey Hindistan'da iki ilginç cami var. Bunlardan biri, Benares yakınlarındaki Kaunpur'da 1377 yılında inşa edilmiş bir kale içindeki İbrahim Naib Barbak Camisidir. Diğeri ise 1408 yılında yapılan Atala Camisidir. Caminin giriş sütunu, İran tarzı büyük bir kemere sahiptir. Kare caminin köşelerinde yer alan kuleler Hindu üslubunu yansıtmaktadır. Türk üslubu, iç kısımdaki kemerler ve kubbelerle vurgulanmıştır. XV. yüzyılın sonlarından itibaren Kuzey Hindistan'da meydana gelen savaşlar nedeniyle Delhi Sultanlığı zayıflamış, Bengal, Caunpur, Gucerat, Malva ve Dekkan gibi tali krallıklar ortaya çıkmış ve bu bölgelere çeşitli anıtlar ve mezarlar inşa edilmiştir (Şahin, 2016: 151).

Bu dönemde inşa edilen yapıtlardan biri Firuz Şah Minar minaresidir. Bu minare değişik yapı tekniğiyle bir mineraden çok yuvarlak bir kuleyi andırır.

Şekil 12. Firuz Şah Minar

Kaynak: notesonindianhistory.com

1.3.9. Cama Mescidi

Cama Mescidi-Seringer 1402 yılında Keşmir'de 370 ahşap sütun üzerine inşa edilmiştir. Bölgedeki en büyük camilerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu cami üç kez yanmış ve her seferinde yeniden inşa edilmiştir.

Şekil 13. Cama Mescidi

Kaynak: Şahin, 2016: 156

1.3.10. Cami Mescid

Malva'nın eski başkenti Mandir'de 1454 yılında inşa edilen Cami Mescid, görkemli bir yapıdır. Fergusson'a göre, "boyutu ve güçlü görünümü nedeniyle Hindistan'da türünün en iyisidir". Geniş avlusu, beşi Mekke yönünde, ikisi doğuda, üçü kuzey ve güneyde olmak üzere sivri kemerlerle çevrilidir. Mihrap üzerinde büyük kubbeler bulunmaktadır. Kemerler çok sayıda küçük kubbe ile örtülüdür. Bu cami Hindu etkisinden uzak, tamamen Türk-Müslüman bir eserdir. Kırmızı kumtaşıdan yapılmış, mermer ile süslenmiştir (Macun, 2002: 352).

Şekil 14. Cami Mescid Malva

Kaynak: wikipedia.org

Gucerat'ın başkenti Ahmedabad, önemli bir mimari merkezdi. Bu şehirde Hindu karakteri Müslüman Türklerin inşa ettiği tüm binalara hakimdir. 1411 yılında inşa edilen Cami Mescid bu üslubun bir örneğidir. 260 ince sütun üzerinde simetrik olarak yerleştirilmiş 15 kubbe vardır. Caminin iç aydınlatması iklim koşulları dikkate alınarak iyi organize edilmiştir.

Şekil 15. Cami Mescid Ahmedabad

Kaynak: ahmedabadtourism.in

Çalışmanın bu bölümünde Hindistan'daki Türklerin tarihi, Babürlüler döneminden önceki süreçte bu topraklarda kurdukları ve yönettikleri devletler ve yine bu dönemi kapsayan Türk-İslami cami ve türbeler ele alınarak incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Babürlüler dönemi ele alınacak ve bu dönemdeki cami ve türbeler incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

BABÜRLÜLER DÖNEMİNDE HİNDİSTANDA YAPILAN CAMİ TÜRBELER

2.1. Babür İmparatorluğu (1526- 1857)

Babür hanedanının kurduğu imparatorluk için "Hint-Türk" ve bazı batılı kaynaklarda Moğol kolu olan Çağataylara atıfta bulunarak “Mughal” olarak adlandırılmaktadır. Timur imparatorluğunun eski başkenti Semerkant'ın kontrolünü ele geçirmek için iki girişimi başarısız olan Babür, dikkatini daha önce bu imparatorluğun bir parçası olan Hindistan'a çevirdi. Hanedanlığın kurucusu ve ilk hükümdarı Çağatay Türklerinden Babür'dür. Babür Şah, 1526'da Panipat Savaşı'nı kazanmış, Ludi saltanatını devirmiş ve Babür hanedanını kurmuştur. Babür'den sonra oğlu Hümayun (1530-40) Agra'da tahta çıktı. Kardeşlerinin isyanları ve taht iddiaları Hümayun'u çok endişelendirdi ve doğudaki Şirşah tehdidi Hümayun'u Hindistan'ı terk etmeye zorladı. Babürlüler yaklaşık on beş yıl sürgünde varlıklarını sürdürmeye çalışmışlar ve Hümayun Safevilere sığınmış ve Şah Tahmasb'in yardımını almıştır (Konukçu, 2002: 407).

Hümayun 1555'te Hindistan'a döndü, Suri Hanedanı İskender'i yendi ve Delhi'yi ele geçirdi. Böylece Babürlüler ikinci kez Hindistan yönetimini ele geçirdiler. Hümayun'un ölümünden sonra tahta oğlu Ekber Şah geçti. 1605 yılında Ekber'in ölümünden sonra tahta çıkan, Osmanlılar, Safeviler ve Özbeklerle iyi ilişkiler kuran ve Hint-Türk ilişkileri tarihinde büyük iz bırakan Cihangir, Ekber'den sonra en güçlü Babür şahsiyetidir. Onun saltanatı döneminde Portekiz, Hollanda, Fransa ve İngiltere, Hindistan'a karşı sömürge politikaları geliştirdiler. Cihangir'in 1627'de ölümünden sonra Şehzade Hürrem I. Şah Cihan adıyla Agra'da tahta çıktı. Şah Cihan'ın 1657'de hastalanmasından sonra oğlu Evrengzib, kardeşlerini saf dışı bırakarak 1658'de I. Alemgir unvanıyla Agra'da tahta çıkmıştır. O babasını yani Şah Cihan'ı kalede gözaltına almıştır. 1707'de ölen Evrengzib, cesur ve ileriye dönük bir adam olan altı büyük Babür hükümdarının sonuncusuydu. Müslüman nüfus ile Hinduları dengelemek için Türkistan'dan getirilen çok sayıda Türk'ün büyük şehirlere yerleşmesini emretmiş, onlara yeni topraklar dağıtmış ve ordusunda görevler vermiştir (Macun, 2002: 881).

Evrengzib'in ölümünden sonra oğulları arasındaki taht mücadelesi devleti ciddi şekilde sarstı. Bu durumdan da istilacılar en iyi şekilde yararlanmaya çalıştı. Bu dönemde İran ve Afganistan'dan yapılan saldırılar Babür hazinelerinin çoğunun yağmalanması ile sonuçlandı. Bu dönem aynı zamanda İngilizlerin ticaret hakları ve nihayetinde siyasi güç elde etmesine de izin vermiştir. Babürlüler 19. yüzyılın ortalarına kadar varlıklarını sürdürmelerine rağmen, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hükümdarları memur gibi İngilizlerden maaş almışlardır.

Babürlülerin son imparatoru Bahadur Şah, 1857'de İngilizler tarafından tahttan indirildikten sonra Babür imparatorluğu resmen sona ermiştir.

3.2. Babürlüler Döneminde Yapılan Türk-İslam Mimarisinin Genel Özellikleri

Türklerin Hindistan'a getirdikleri sanat daha çok İslami özelliklere sahiptir. Bin yıla yakın bir mücadelenin ardından Budizm'i ve sanatını Hindistan'dan çıkarmayı başaran Hindu dini ve sanatı, canlılığını yitirmiş ve bu kez Türk-Müslüman sanatının etkisine karşı koyamaz hale gelmiştir. Kuzey Hindistan'dan başlayarak, Türk-Müslüman medeniyet ve sanatının çeşitli merkezleri kuruldu. Orta Hindistan'a kadar ilerlediler. Hindu sanatı ise yalnızca Güney Hindistan'da egemen oldu.

Türklerin getirdiği mimari üslup, Hindistan'ın orijinal yapı üslubuyla taban tabana zıttır. Hint mimari tarzı, sayısız heykel ve süslemelerle kaplı yüksek binalar şeklinde kendini gösterdi. Türk-Müslüman mimarisinde ise düzgün duvarlar, mimari formların açıklığı ve uyumu dikkat çekiciydi. Heykeller ve insan figürleri hiç kullanılmamıştır. Hint tapınakları, tanrıların heykellerinin bulunduğu yerde yükseltilmiş bir mahzen ve kalın sütunlarla kaplı koridorlardan oluşuyordu. Öte yandan camilerin cemaatlerin toplandığı geniş bir avlusu olması gerekiyordu. O zamanlar Hindistan'da bu karaktere sahip iki cami tarzı vardı. Birinci üslupta cami, revaklarla çevrili bir alandan oluşan namazgah olarak adlandırılmış, caminin arazisinde kible tarafında bir mihrap ve büyük kemerlerle süslenmiş bir minare vardı. Kale surlarının dört köşesindeki yuvarlak kuleler minare görevi görmüştür. Türklerin Hindistan'a gelişinden önce hind yapılarında kubbeler yoktur. Türkler döneminde Hindistan'da yarım küre şeklindeki kubbeler fark edilmeye başlandı. Budizm'den

etkilenen Uygur sanatında nilüfer çiçeği süslemelerine rastlanır. Bu süslemeler Türkler döneminde Hindistan'da görülmüştür. Türk mimarisinin her döneminin özelliklerinden biri olan küçük kubbelerin düzenlenmesi Hint-Türk eserlerinde de yer almıştır. Kubbeli türbeler de Türkler tarafından Hindistan'a getirilen Hakanlı ve Selçuklu türbelerinden etkilenmiş bir yapı biçimidir. Türklerin Hindistan'a getirdikleri bir diğer mimari özellik ise kemerlerdir. Budist dönemde bu form Orta Asya'da geliştirilmiştir. Ahşap kalıplara dökülen kemer, Budizm'in ortaya çıkışından sonra Hindistan'da görülmedi, ancak Türk döneminde tekrar ortaya çıktı. Hindu tapınaklarında ise tabanlar kalın taş sütunlar üzerine dikilirdi.

Ayrıca Türkler, Orta Asya'nın saray mimarisini Hindistan'a getirdiler. Bilindiği gibi Orta Asya'ya hâkim olan Türkler, çadırlarda ya da ahşap köşklere yaşamışlardı. Böylece kalelerin içine çadırlar ya da köşkler kurmuşlar. Bu özellik Hindistan'da inşa ettikleri kalelerde de görülmektedir.

Yapılan bu mimari eserlerde kırmızı kumtaşı, farklı renklerde mermer, taş, tuğla ve birçok değerli ve yarı değerli taş kullanılmıştır.

2.3. Babürlüler Döneminde Yapılan Cami Türbeler

Delhi Türk Sultanlığından sonra, 1526 yılında Babür Şah'ın devleti kurmasından 1858 yılına kadar olan süreçte Türk-İslami eserlerin mimari şekilleri eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Babürlüler döneminde başlıca mimari yapılar Ekber Şah (1556-1605) ve Şah Cihan dönemlerinde inşa edilmiştir. Evrengzip (1658-1707) döneminde ise mimari eserlerin yapılma hızı gerilemeye başladı ve onun ölümünden sonra sayıları oldukça azaldı.

Bu dönemin en önemli mimari yapıları Hindistan'ın kuzeybatı bölgesinde, özellikle Delhi, Agra, Lahor, Fetihpur Sikri, Allahabad ve Bicaypur'da yer almaktadır.

2.3.1. Babür Şah Dönemi (1526-1530)

1526 yılında Hindistan'ı ele geçiren Babür şah Agra şehrini başkent yaptı. Onun dönemi hem kısa sürmüş hem de bu 4 yıl çatışmalarla geçmiştir. Bu yüzden pek fazla mimari eser yapılmamıştır. Babür şah döneminde yapılan ve günümüze ulaşabilen çok az sayıda yapı vardır. Bu yapılar Panipat Cami, Sambal Cami, Ram Bagh Bahçesidir.

2.3.1.1. Sambal Cami

Sambal Cami Hindistan'da 1526 yılında inşa edilen ilk Babür binası, bu aynı zamanda 1398'de şehrin yağmalanmasından bu yana Delhi bölgesinde inşa edilen en büyük cami idi. Babür'ün emriyle Mir Hindu Bey tarafından yaptırılmıştır. Mir Hindu Bey, hem Babür hem de Hümayun saraylarında önemli bir soyluydu. Tek bir kubbe, merkezi körfezin üzerindedir ve her kanadın üzerinde küçük yassı kubbeler bulunmaktadır. Bu yapı, Babür Şah döneminden günümüze kadar ayakta kalan tek camidir (Uçmaz, 2013: 161).

Şekil 16. Sambal Cami

Kaynak: sambhalonline.in

2.3.1.2. Panipat Cami

Tarihi kaynaklarda Kabuli Bagh camisi olarak da bilinen Panipat cami, 1527'de Babür tarafından 1526'da Panipat'ın ilk savaşında Sultan İbrahim Lodhi'ye

karşı kazandığı zaferi anmak için Panipat'ta inşa edilmiş bir camidir. Cami, Babür'ün eşi Kabuli Begüm'ün adını almıştır (Uçmaz, 2013: 162).

Şekil 17. Panipat Cami

Kaynak: haryanatourisim.gov

2.3.1.3. Ram Bagh Bahçesi

Ram Bagh, Hindistan'ın Agra kentindeki Tac Mahal'in yaklaşık beş kilometre kuzeydoğusunda bulunan, 1528 yılında Babür İmparatoru Babür tarafından yaptırılan Hindistan'daki en eski Babür Bahçesidir. Babür, Kabil'de defnedilmeden önce geçici olarak oraya defnedilmiştir.

Bahçe, İslami cennet idealini temsil etmektedir. Patikaların ve kanalların bahçeyi böldüğü, içinden nehirlerin aktığı bereketli bir bahçe olan bir İran tarzı yapılmış bir bahçedir. Bahçede çok sayıda su yolu ve çeşme vardır.

Şekil 18. Ram Bagh Bahçesi

Kaynak: haryanatourisim.gov

2.3.2. Hümayun Şah Dönemi (1530-1540) (1555-1556)

Hümayun'un saltanatı sırasında çok fazla tarihi eser yapılmamıştır. Çünkü bir Afgan prensi olan Şehr Şah, saltanatı devralmış ve 1540-1555 yılları arasında Delhi'de Suri hanedanını kurmuştur. Hümayun'un inşa ettiği binalar Afganlar tarafından yıkılmıştır. Hümayun döneminden kalan tarihi eserler Delhi'deki Camali-Kemali Cami'si ve İmam Zamin Anıt Türbesi'dir.

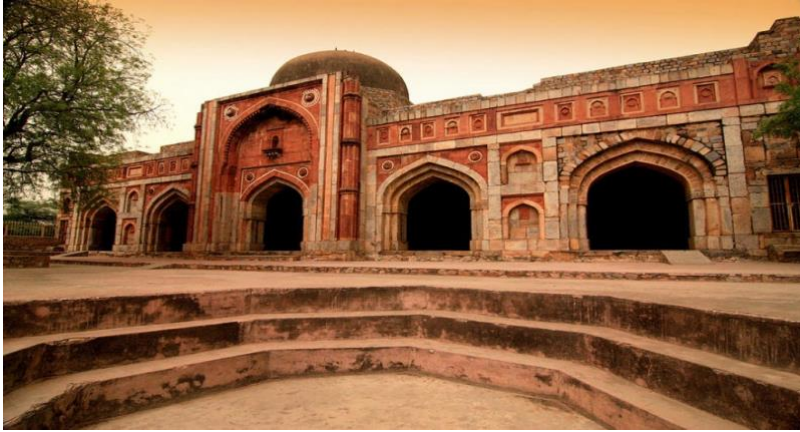
2.3.2.1. Cemali-Kemali Camisi

Cami, güney Delhi'deki Kutub kompleksinin dışındaki Mehrauli köy bölgesinde yer almaktadır ve 1528-1536 yılları arasında Celal Han Celali veya Jamali olarak da bilinen Şeyh Fazl al-Allah tarafından en yakın arkadaşı olan Kamili'nin ölümünden sonra onun anısına yaptırılmıştır. İskender Lodi'den (1489-1517) Hümayun'a (1530-40 & 1555-56) kadar hükümdarların sarayında şair ve azizdi. Cami, beyaz detaylarla kırmızı kumtaşından inşa edilmiştir ve erken Babür camilerinin en güzelleri arasındadır (Macun, 1990: 96).

İlk olarak 1528-29 yıllarında inşa edilmiş, kapalı bir bahçe içinde konumlanan Cemali Kamali camisinin güneyden girişi vardır. Mermer süslemeli kırmızı kumtaşından inşa edilmiştir. Hindistan'daki Babür cami mimarisinin tasarımıyla öncü olduğu iddia ediliyor. Önünde geniş bir avlu bulunan harim beş kemerli olup, ortadaki kemer sadece kubbelidir. Güzel süslemelerle bezenmiş beş kemerin en büyüğü olan merkez kemere doğru kemerlerin boyutları artmaktadır. Kemer köşelikleri madalyon ve süslemelerle süslenmiştir. Yivli pilastrlar, merkezi kemeri zarif bir şekilde süslüyor. Batıdaki dua duvarının mihraplı nişleri vardır. Nişler ve duvarlar birkaç Kuran yazısı ile süslenmiştir. Caminin etrafındaki revak, iki katlı camiye ulaşımı sağlar ve dört köşesi sekizgen kulelerle süslenmiştir. Caminin arka ucu, orta kemerdeki küçük bir pencere dışında cumbalı pencerelerle donatılmıştır.

Cemali-Kamali'nin mezarı, kuzey tarafında caminin bitişiğinde yer alan, düz çatılı, dekore edilmiş 7.6 m kare bir yapıdır. Odanın içinde, düz tavan sıvalı ve gösterişli bir şekilde dekore edilmiştir. Bazı Kuran yazıtları ile kırmızı ve maviye boyanmıştır ve duvarlar Jamali'nin şiirlerinin yazılı olduğu kakma renkli çinilerle süslenmiştir.

Şekil 19. Kemali-Cemali Cami

Kaynak: haryanatourism.gov

3.3.2.2. İmam Zamin Anıt Türbesi

İmam Zamin'in mezarı, 16. yüzyılın İslami bir din adamı olan Muhammed Ali'nin (halk arasında İmam Zamin olarak bilinir) kalıntılarını barındıran bir türbedir. İmam Zamin, Muhammed'in doğrudan soyundandı ve asıl adı Muhammed Ali'ydi. Dolayısıyla Zamin bir Seyyiddi ve Sufizm'in Çiştî mezhebine mensuptu Sultan İskender Lodi döneminde Türkistan'dan Delhi'ye göç ettiği ve daha sonra Kutub Minar kompleksindeki Kuvvat-ül-İslam camisinin imamı olmuştur. Türbe, Hümayun döneminde 1537-1538 yılları arasında Zamin tarafından yaptırılmıştır. Alay Darvaza'nın doğusunda yer alan mezar, orijinal anıt grubundan çok sonra inşa edilmiş ve Kutub Minar kompleksine son ilave olmuştur. Zamin, türbenin ortasına gömülüdür (Uçmaz, 2013: 59).

Mezar, Ludi mimari tarzında inşa edilmiştir. Mozole kare şeklindedir ve hem uzunluk hem de genişlik olarak 7,3 metredir. Çatı on iki sütunla desteklenir ve batı ve güney hariç her tarafında cumbalı bir kumtaşı kubbe ile örtülüdür. Kubbe sekizgen bir tamburdan yükselmiş ve üzeri mermer bir panel ile süslenmiştir. Türbenin batı tarafında mermer işlemeli bir mihrap bulunmaktadır. Güneyde yer alan giriş kapısı da mermerden yapılmıştır (Page ve Sharma, 2002: 46-52)..

Şekil 20. İmam Zamin Türbesi

Kaynak: so.city

2.3.3. Ekber Şah Dönemi (1556-1605)

1556'da tahta çıkan Ekber'in saltanatı sırasında mimaride gözle görülür bir gelişme oldu. Ekber, sanatın her dalına önem vermiştir. Bu dönemde birçok kale, saray, okul, su deposu ve kuyu inşa edilmiştir. Ekber, annesi İran Şeyh Gem ailesinden olduğu için İran tarzına daha sadık kalmıştır. Ayrıca Caynist ve Hindu tapınaklarının yapım stilleri kullanılmıştır.

Ekber şah dönemi, Babür mimari tarzının bireysel ve ayırt edici bir gelenek olarak başladığı söylenebilir. İmparatorluğunun farklı yerlerinde çeşitli inşaat projeleri üstlenmiş ve halefleri tarafından titizlikle sürdürülen güçlü bir inşaat faaliyeti programının başlatılması ve yönlendirilmesinden sorumlu olmuştur.

2.3.3.1. Hümayun Türbesi

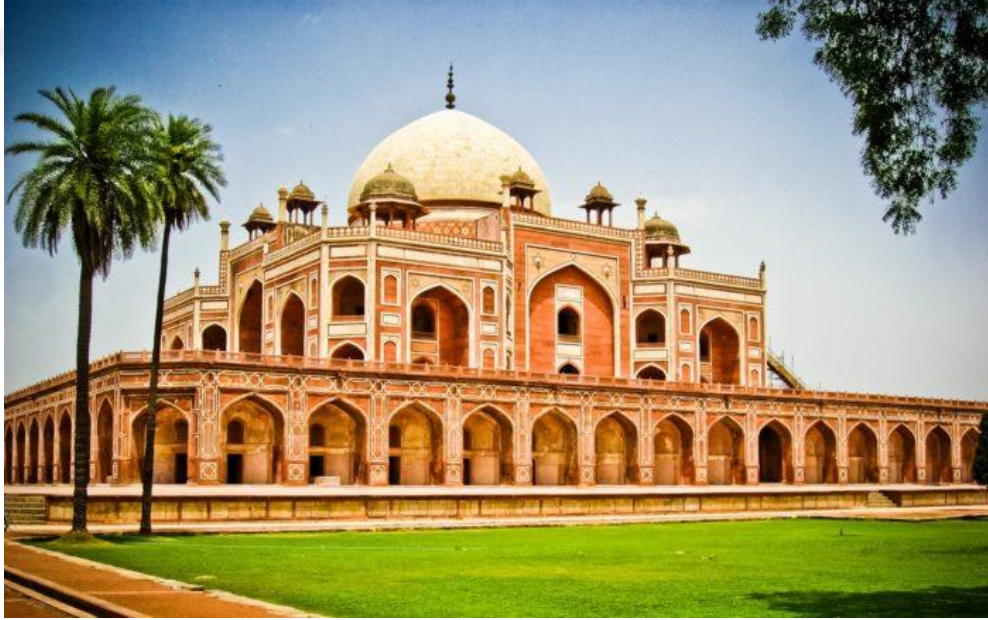
Delhi'deki Hümayun türbesi, Babür mimari tarihinde önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Ekber'in saltanatının ilk yıllarında dul eşi Hacı Begüm'ün isteği ile İranlı mimar Mirak Mirza Gıyas rehberliyi altında yapılan bu yapı, Hint-Müslüman mimarisinin en çarpıcı anıtlarından biridir. Binanın kendisi, yedi metre yüksekliğinde, kırmızı kumdan yapılan zarif bir şekilde kemerli kenarları olan geniş bir kare platform üzerinde desteklenmektedir. Kemerler, İran tasarımını ve biçimini hatırlatır ve payandalar, zarif hatlarını vurgulayan beyaz mermer kakmalarla süslenmiştir. Hümayun'un türbesinin beyaz mermer kubbesi, yapısal anlayışının yanı sıra şeklinde de bazı yeni özellikler göstermektedir. Şekil olarak, önceki tarzların alçak perdeli ve geniş tabanlı kubbeleriyle önemli bir kontrast sunar. Yapısal açıdan, burada ilk kez, Batı Asya'da oldukça uzun bir süredir kullanıldığı bilinen bir yöntem olan çift yapılına doğru ve mantıklı uygulaması görülmektedir (Macun, 2002: 452-453; Monuments of Delhi, 2010: 29).

Hümayun'un bahçe-mezarı, 150'den fazla Babür aile üyesinin hücrelerinde gömülü olduğu için 'Babürlülerin yurdu' olarak da adlandırılır. Mezar, 14. yüzyıldan kalma Sufi Aziz Hazreti Nizamuddin Auliya'nın Mabedi merkezli son derece önemli bir arkeolojik ortamda duruyor. Bir azizin mezarının yanına gömülmek uğurlu kabul

edildiğinden, bölgenin Hindistan'daki en yoğun orta çağ İslami bina topluluğu haline gelmesine yol açmıştır.

Hümayun'un bahçe-mezarı, İslam dünyasında bir türbe için emsali olmayan anıtsal bir ölçekte, tasarım ihtişamı ve bahçe düzeni üzerine inşa edilmiştir. Burada ilk kez, Kuranı Kerim'deki cennet tasvirinden esinlenen bir bahçe düzeni olan bir “char-bagh” yaratmak da dahil olmak üzere önemli mimari yenilikler yapıldı. Burada elde edilen anıtsal ölçek, Tac Mahal'in inşasıyla sonuçlanan Babür imparatorluk projelerinin karakteristiği haline gelecekti (Unesco, 2021).

Şekil 21. Hümayun Türbesi

Kaynak: H.Hilal Şahin, Arşiv

Hümayun Türbesi'nin özgünlüğü, türbede, diğer yapılarda ve özgün biçimini ve tasarımını, malzemelerini ve ortamını koruyan bahçede yatmaktadır. Türbe ve çevresindeki yapılar büyük ölçüde orijinal durumunda olup, müdahaleler az ve kaliteli olmuştur. Yapılarda yürütülen konservasyon çalışmaları, özellikle 20. yüzyıla ait malzemelerin çatıdan kaldırılması ve yerine kireç-betonun konulması ile özgünlüğünün yeniden kazanılması için kireç harcı gibi geleneksel malzemelerin, yapı araç ve tekniklerinin kullanılmasına odaklanmaktadır. Alt hücrelerden çimento sıva ve orijinal desenlerde kireç harcı ile değiştirme ve orijinal taş döşemeyi ortaya çıkarmak ve sıfırlamak için alt platformdan betonun çıkarılması, diğer benzer çabalar

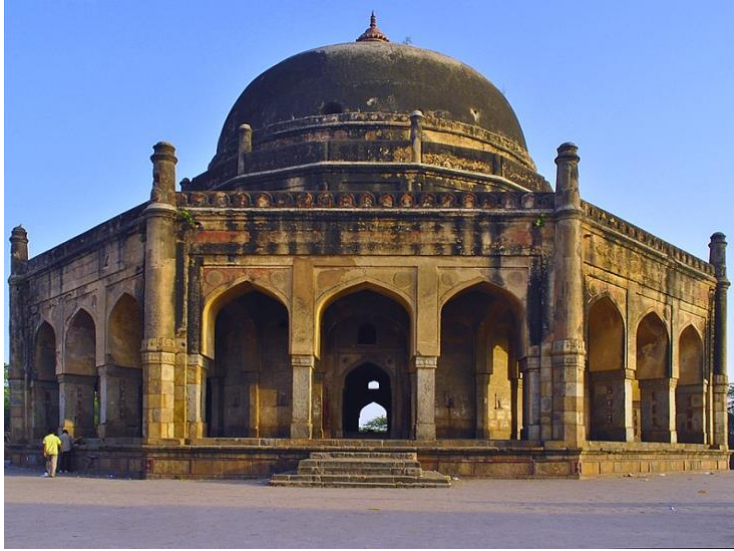
arasında. Külliye'deki tüm bahçe mezarlarında da benzer bir koruma yaklaşımı kullanılmaktadır.

3.3.3.2. Adam Han ve Ataka Han Türbesi

Ekber'in sütanesi Maham Anga'nın oğlu Adam Han, Ekber'in ordusunda bir asilzade ve generaldi. 1561'de, Ekber'in başbakanı ve başka bir sütanne olan Jiji Anga'nın kocası olan Ataga Han'ı öldürmüş, bunun üzerine imparator Ekber'in emriyle iki kez Agra Kalesi surlarından aşağı atılarak infaz edilmiştir.

Kırkinci günün ardından annesi de kederden öldü ve her ikisi de Akbar tarafından yaptırıldığına inanılan bu mezara gömüldü, göze çarpan sekizgen bir tasarımda, o dönemin herhangi bir Babür binasında görülmeyen, özel olarak tasarlanmıştır. Lal Kot'un (Kızıl Kale) duvarları üzerinde yer alan bu yapı Ludi Hanedanlığı tarzında kubbeli sekizgen bir odadan oluşmaktadır. Tarihi kaynaklarda Lodi tasarımının kullanılması “ihnet” simgesi taşımak şeklinde açıklanmıştır.

Şekil 22. Adam Han Türbesi

Kaynak: so.city

1830'larda, Bengal Sivil Hizmetinden Blake adında bir İngiliz subay, bu mezarı konut dairesine dönüştürdü ve yemek salonuna yer açmak için mezarları kaldırdı. Memur kısa süre sonra ölmesine rağmen, İngilizler tarafından uzun yıllar dinlenme evi olarak ve bir noktada karakol ve postane olarak bile kullanılmaya

devam etti. Daha sonra Lord Curzon'un emriyle mezar boşaltıldı ve restore edildi. Adam Han'ın mezarı o zamandan beri bölgeye restore edildi ve annesi Maham Anga'nın hiçbir zaman olmamasına rağmen, merkezi kubbenin hemen altında yerleşmektedir.

Ekber şahın sütannesi olan Jiji Anga'nın kocası olan Ataga han şah tarafında çok sevilirdi. Jiji Anga üvey anne, Ataga Han ise üvey baba statüsü taşımaktaydı. 1561 yılında Ataga hanın ölümünden sonra 1562 yılında Ataga han türbesi yapılmaya başlamıştır.

Şekil 23. Ataga Han Türbesi

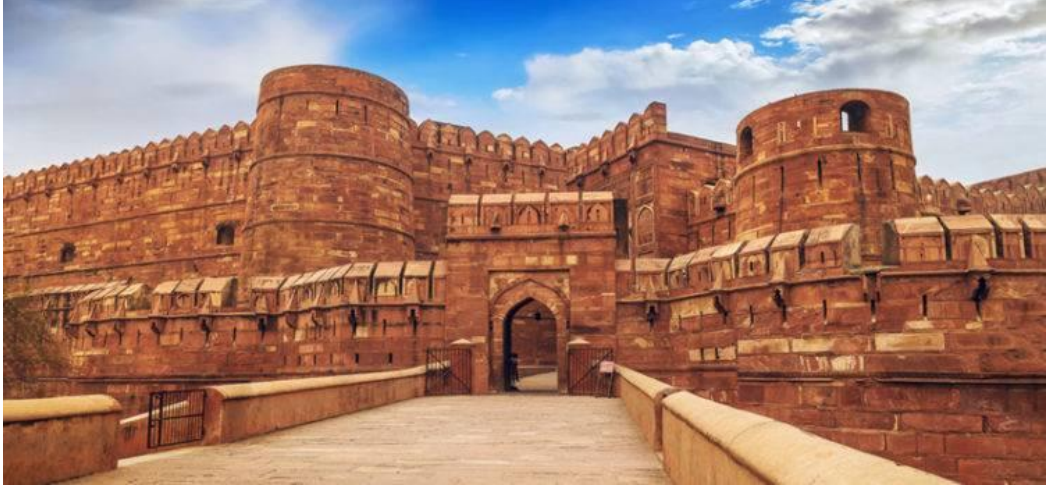
Kaynak: haryanatourisim.gov

2.3.3.3. Agra Kalesi

Agra Kalesi, 1565-1573'te Ekber Şah için Kasım Han tarafından yaptırılmıştır. Böylece Ludiler tarafından inşa edilen tuğla kalenin yerini kırmızı kumtaşı bir yapı almıştır. Dönemin tarihçilerinden Ebu Fazl, kalede 500'ün üzerinde taş bina bulunduğunu iddia ediyor. Agra kalesinde saltanat ailesinden kadınların ikametgahı olarak inşa edilen Cihangiri Mahal özellikle ilgi çekicidir. Kırmızı

kumtaşından örülmüş cephe ve iç avluda Timurlu simetri ilkeleri gözlenmiştir. Kuzeyde ve güneyde alçak saçaklı ve sütunlu bölümleri olan avlu, Hint Yarımadası'nın tipik bir örneğidir. Duvarlar ve payandalar zengin kabartma oymalarla süslenmiştir. Nehre bakan avlu, Maverâünnehir saray mimarisinin izlerini taşımaktadır. Doğu cephesinde Timurluların avlu ve bahçeleri gibi ince, zarif ve süslü sütunlar üzerine oturtulmuş cihannüma biçimli bir eyvan ve ortasında tek bir su kemeriyle beslenen kesme havuz yer almaktadır. Farklı üsluplar Ekber'in Hint yarımadası, İran ve Orta Asya Müslüman aristokrasisinin yanı sıra Hindu Racput soylularıyla kurduğu evlilik ittifaklarından dolayı saltanat ailesinin barındırdığı kültürel geleneklerin çeşitliliğini yansıtmaktadır (Siddiqi, 2008: 5-6).

Şekil 24. Agra Kalesi

Kaynak: haryanatourism.gov

Kalenin içinde ilk olarak Cihangiri Mahal ismi verilen bir saray yapılmıştır. Bu yapı Orta Asya, Hindu kültürünün karışımından oluşmuştur. Yapının planı Türkistan'da bulunan Ahmet Yasevi Türbesi'nin planı ile aynıdır. Sarayın avlusu kare şeklinde olup çevresinde odalar, salonlar ve geçişler bulunmaktadır. Bu sarayın yapımında da kırmızı kumtaşı kullanılmıştır (Parodi,2020: 892).

Şekil 25. Cahangiri Mahal

Kaynak: haryanatourisim.gov

İki katlı olan bu yapının direkleri her biri ayrı bir desenle süslenmiştir. Bu direkler ve biribiren bağlı direk başlıkları hint stilindedir. Kemerlerde ve tonozlarda zengin taş oymaları mevcuttur. Sarayın diğer kısımları genellikle iran mimari yapı stiline uymaktadır (Macun, 2002: 354).

Şekil 26. Cahangiri Mahal Taş Oyma Örneği

Kaynak: Uçmaz, 2011

Ekber şah döneminde Agra kalesi içinde yapılan mimari eserlerden biri de Divanı Aam eseridir. Divanı Aam halk divanı anlamına gelmektedir. 14 Şubat 1628'de Şah Cihan, halkın istek ve endişelerini dinlemek için büyük bir salon inşa edilmesini emretmiştir. Aslen ahşap olan Divanı Aam, daha sonra genişletilerek mermer kaplanmış büyük bir yapıya dönüştürülmüştür. (Siddiqi, 2008: 31).

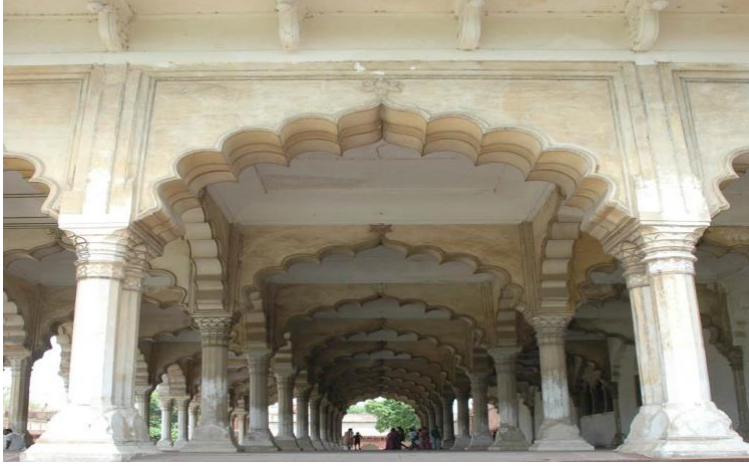
Şekil 27. Divanı Aam

Kaynak: Uçmaz, 2011

Divanı Aam 20.12 m uzunluğunda ve 61.77 m genişliğinde kırmızı kumtaşından dikdörtgen bir kabartma platform üzerine inşa edilmiştir. Toplam 48 büyük sütun vardır. Beyaz mermer kaplı bu sütunların üst kısımları kabartmalarla süslüdür. Sütunlarda ayrıca yivler vardır. Divanı Aam sanatsal açıdan oldukça zengin bir mimari eserdir. Sütunlar ve kemerler süsleme sanatının örnekleri ile kaplanmıştır (Siddiqi, 2008: 32-33).

Şekil 28. Divanı Aam, Ayrıntılı

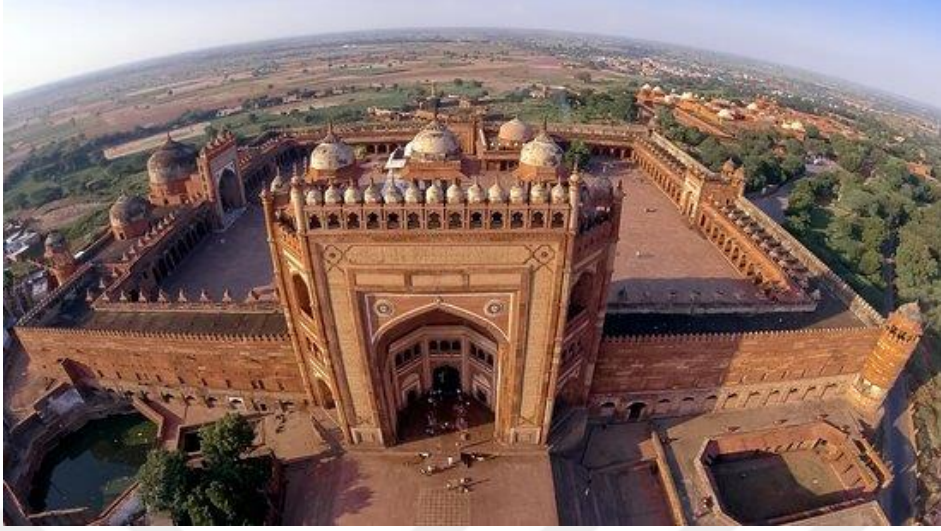
Kaynak: Uçmaz, 2011

3.3.3.4. Fetihpur Sikri

“Saraylar Şehri” olarak da adlandırılan Fetihpur Sikri, Agra’ya 35 kilometre uzaklıkta yerleşmektedir. Şehir 1571 yılında Ekber şah tarafından fethedilmiş ve başken buraya taşınmıştır. Günümüzde bu şehir harabe halindedir (Rizvi, 2002: 5).

Fetihpur Sikri’nin çevresi yaklaşık 14 kilometri kapsamaktadır. Üç tarafı kale duvarları ile çevrilmiş ve dokuz kale kapısı bulunmaktadır. Kalenin içinde büyük bir cami ve iki türbe bulunmaktadır. Bu türbelerden biri, Ekber Şah’ın çok saygı duyduğu ve bu şehre gelişinde büyük etkisi olan ermiş Selim Çiştî’ye aittir (Macun, 2002: 354).

Şekil 29. Fatehpur Sihri

Kaynak: haryanatourisim.gov

Fatehpur Sikri şehrinde; Panch Mahal, Divan-ı Has, Coda Bay Sarayı, Türk Sultan'ın Evi ve Hiran Minar başta olmak üzere çok sayıda Türk eseri bulunmaktadır.

İmparatorluk Sarayları ve İmparatorluk Haremi olarak bilinen Panç Mahal, Babür mimarisinin en eski örneklerinden biridir. Asimetrik yapı beş katlıdır. Binada her kat alt kattan daha küçüktür. Beşinci kata ulaşıldığında, binanın üst kısmı bir çardak haline gelmektedir. Panç Mahal'de 176 direk vardır. Eser kırmızı kumtaşından yapılmıştır. Kubbenin yapımında beyaz mermer kullanılmıştır. Bu binada taş oyma sanatının örnekleri bulunmaktadır.

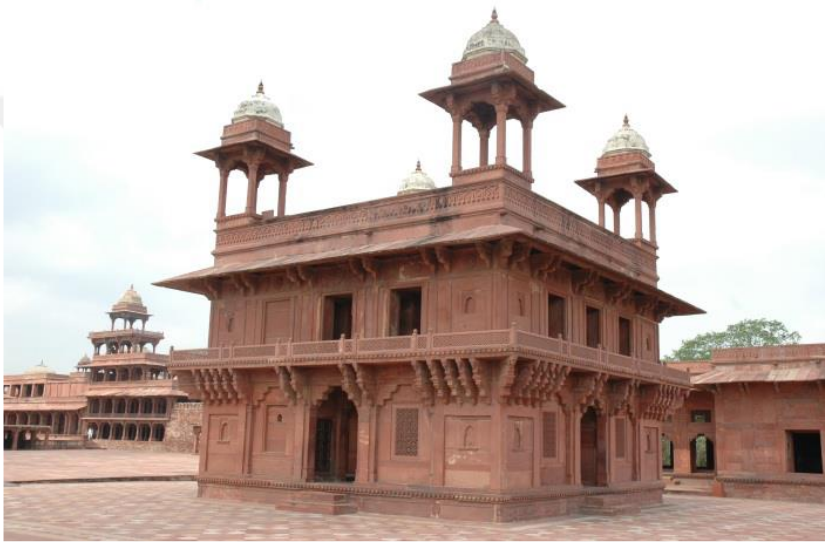
Şekil 30. Panç Mahal

Kaynak:Uçmaz, 2011

Divanı Has, erken Babür Türk mimarisinin örneklerinden biridir. Divan Has, yabancı misafirleri, devlet adamlarını, büyükelçileri ağırlamak ve onlarla görüşmek için yapılmıştır. Divanı Has yapısı oldukça büyüktür. Yapı, her biri değerli taşlardan mozaik kakmalı çiçeklerle süslenmiş direklerin desteklediği bir anfi şeklindedir. Kemerlerdeki süslemeler de simetriktr. Yapının üst kısmında dört çatı adı verilen kubbeli bir çardak bulunmaktadır. İnşaatta kırmızı kumtaşı kullanılmıştır (Rizvi, 2002: 26-27; Macun, 2002: 354).

Şekil 31. Divanı Has

Kaynak: Uçmaz, 2011

Şekil 32. Divanı Has, Taş Oyma Sanatı

2.3.4. Cihangir Şah Dönemi (1605-1627)

Ekber şah öldükten sonra yerine oğlu Cihangir geçti. Cihangir şah Lahor'a yerleşmiştir. Bu şehir günümüzde Pakistan sınırları içindedir. Saltanatı döneminde Lahor'da Moti Mescidi (İnci Camii) ve saray inşa ettirmiştir. Cihangir şah bahçeleri severdi. Bahçelerin İran halısı gibi görünmesini istedi. Bu yüzden Udaypur, Srinagar ve Fatehpur Sihri'de güzel bahçeler yaptırmıştı. Ancak bu bahçelerin en güzeli ve en ünlüsü, Lahor yakınlarındaki mezarını çevreleyen Şah Dara bahçesidir.

3.3.4.1. Ekber'in Anıt Mezarı

Ekber'in türbesi, Ekber'in ölümünden 8 yıl sonra oğlu İmparator Cihangir tarafından yaptırılmış, 1613'te tamamlanmıştır. Aslında Ekber şah yaşamının son yıllarında bu yapıyı yapma emri vermiş, ölümünden sonra ise Cihangir şah tarafından tamamlanmıştır. Tamamen kırmızı kumtaşı ve beyaz mermerle yapılan anıt, Agra'nın 10 km yakınında bulunan Sikandra kasabasında, Ekber şah tarafından tasarlanan güzel bahçelerle çevrili 119 dönümlük bir alana inşa edilmiştir.

Ekber'in mezarı, Babür döneminde çeşitli anıtların tipik tarzında ve simetrisinde yapılmıştır. Bu anıt, Babür mimarisinin mükemmel bir sembolüdür. En büyük kapısında Tac Mahal'in minarelerine benzer dört minaresi vardır. Güney kapısı, bu türbenin dört kapısının en büyüğüdür ve genel giriş kapısıdır. Toplam dört katlıdır ve türbenin etrafı geniş bir duvarla çevrilidir. Beş katlı olan bu yapının, ilk dört katı kırmızı kumtaşından yapılsa da sonuncu katı ise beyaz mermerden yapılmıştır ki bu da yapının geri kalanı ile belirgin bir tezat oluşturmaktadır.

Şekil 33. Ekber'in Anıt Mezarı

Kaynak: so.city

3.3.4.2. İtimad- ud Duala Anıt Türbesi

Nur Cihan'ın babası Sultan Mirza Gıyas Bey ve annesi Asmat Begüm Hanım için 1621-28 yılları arasında Agra'da yaptırılan türbedir. Mirza Gıyas Bey, ünlü Nur Cihan'ın babası ve adına Tac Mahal'in yapıldığı Mümtaz Mahal'in dedesidir. Ekber Şah'a hizmet etmesi için İran'dan getirilmiştir. Kızı Nur Cihan, 1611'de Ekber Şah ile evlendikten sonra vezir olmuş, kendisine “hazinenin kralı” anlamına gelen anlamına gelen İtimad-ud Daula ismi verilmiştir. Mirza Gıyas bey anısına yaptırılan türbenin yüksekliği 16 metredir. Türbenin dört kulesi vardır. Kulelerin üst kısımlarında kapalı tepe adı verilen Hindu tarzında yapılmış çardak şeklinde kubbeler bulunmaktadır. Türbenin yapısında Hindu üslubu dışında Selçuklu ve Osmanlı etkisi de göze çarpmaktadır. Beyaz mermerin en yoğun kullanıldığı eserdir. Mermerin üzerine değişik renklerde değerli taşlar işlenmiştir (Macun, 2002: 354). İtimad-ud Daula'nın eseri Tac Mahal'e benzediği için "Küçük Tac Mahal" olarak da adlandırılmaktadır.

Şekil 34. İtimad- ud Duala Anıt Türbesi

Kaynak: Uçmaz, 2011

2.3.5. Şah Cihan Dönemi (1627-1658)

Şah Cihan'ın saltanatı, Hindistan'da mimarlığın altın çağıdır. İmparatorlukla ilgili birçok anıtsal eser tamamlanmıştır. Bu mimari eserler arasında saraylar, kaleler, bahçeler, camiler gibi yapılar yer almaktadır. Tac Mahal bu eserler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu eserleri Agra, Delhi, Lahor, Kabil, Keşmir, Kandhar, Akmer, Ahmedabad, Muhlispur ve Hindistan'ın hemen her yerinde görülmektedir. En dikkat çekici özelliği ise Şah Cihan dönemine ait yapılarda değerli taşların kullanılmasıdır. Özellikle Delhi'deki yapılarda değerli taşların kullanımı daha fazladır.

2.3.5.1. Moti Mescidi ya da İnci Camii

Moti Mescidi, Şah Cihan tarafından 1653 yılında kraliyet ailesi ve saray mensupları için yaptırılan bir camidir (Parodi, 2002: 895). Cami, Şah Cihan tarafından Agra'da beyaz mermerden inşa edilen ilk camilerden biridir. Cami beyaz mermerden yapıldığı için inci gibi parlıyor. Bu nedenle İnci Camii adını almıştır. Dikdörtgen planlı cami, avlu ile birlikte 49x47 m uzunluğundadır. Caminin mukaddes kısmı 71x58 m boyutlarındadır. Caminin iç avlusunun ortasında 3.5 metre kare alana sahip büyük bir yüzme havuzu bulunmaktadır (Sıddıki, 2008: 78-79).

Camiye tamamen beyaz mermerden yapılmış üç düğümlü bir kubbe hakimdir. Bunun yanı sıra düğüm kubbelerin arka kısmında çatı adı verilen çardak biçimli kubbeler bulunmaktadır. Caminin etrafı kırmızı kumtaşıdan bir duvarla çevrilidir. Bu duvar kemerli bir yapıya sahiptir.

Şekil 35. Moti Mescid-İnci Camii

Kaynak: haryanatourism.gov

Şekil 36. Moti Mescid

Kaynak: Uçmaz, 2011

2.3.5.2. Tac Mahal

Tac Mahal, Babür devletinin dördüncü hükümdarı Şah Cihan tarafından eşi Mümtaz Mahal için yaptırılan bir türbedir. Bugün Tac Mahal dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilmektedir.

Tac Mahal, “Mermerdeki Rüya” olarak isimlendirilmektedir. Bu eser 1631 yılında yapılmaya başlanmış ve 1652 yılında yapımı tamamlanmıştır. Eserin tamamlanması için 20.000 kişinin çalıştığı ve toplamda 47 milyon altın lira harcandığı sanılmaktadır.

Şekil 37. Tac Mahal

Kaynak: H.Hilal Şahin, Arşiv

Tac Mahal'ın inşası için Mimar Sinan'ın uzun süredir üyesi olduğu Hassa Mimarlar Teşkilatı'nın başkentli mimarları Mehmet İsa Efendi ve İsmail Efendi davet edildi. Kullanılacak kit ve malzemeler Baş mimar Mehmet İsa Efendi tarafından hazırlanmış ve inşaaata başlanmıştır. Tac Mahal'ın inşası için seçilen malzeme ağırlıklı olarak beyaz mermerdir (Siddiqi, 2009: 35).

Kare bir yapı olan Tac Mahal'ın kubbesi yerden 82 metre yüksekliktedir. Babürlülerin mimaride kullandıkları "dört" kavramına uygun olarak yapının dört bir yanına dört bağımsız minare dikilmiştir. Yine yapının dört dış duvarına “Yasin Suresi”nin tamamı İstanbul'dan getirilen hattat Serdar Efendi tarafından yazılmıştır. Bu eserin yazı sanatının en güzel örneklerinden biri olduğunu söylenebilir. Dışında çeşitli desen ve yazıtlarla süslenmiş türbenin içinde de değerli süslemeleri vardır. Ölümünden sonra eşinin yanına defnedilen Şah Cihan'ın sandukası ve Mümtaz

Mahal'in sandukası yan yanadır. Hem sandukların bulunduğu yerin çevresi hem de türbenin iç yüzeyleri oymalı ve değeri taşlarla işlenmiştir.

Şekil 38. Mümtaz Mahal'in Sandukası

Kaynak: Uçmaz, 2011

Tac Mahal'in iç kısmında yapılan süslemelerde yer alan çiçek desenlerinde bazı dallar mermer içine yerleştirilmiştir ve ancak bir ışık tutulduğunda görülebilmektedir. Duvarların dekorasyonunda zümrüt, yakut, elmas, akik ve firuze gibi değeri taşların yanı sıra sedef ve inci de kullanılmıştır.

Şekil 39. Tac mahal İç Desen Duvar Süslemeleri

Kaynak: H.Hilal Şahin, Arşiv

Yamuna Nehri'nin yanına inşa edilen Tac Mahal'in iki yanında iki ayrı bina daha var. Bu yapılardan biri cami olarak kullanılmaktadır. Aynı özelliklere sahip ikinci bir bina ise İstiratgah(Dinlenme Yeri) olarak ayrılmıştır.

Şekil 40. Tac Mahal, İstiratgah

Kaynak: H.Hilal Şahin, Arşiv

3.3.5.3. Cuma veya Cami Mescidi

Şah Cihan tarafından yaptırılan Mescid Camii, Hindistan'daki camilerin en büyüğüdür. Caminin yapımına 1650 yılında başlanmış ve altı yılda tamamlanmıştır. Caminin yapımında yaklaşık 500 kişi çalıştı. Caminin alanı 1170 metrekare olup, caminin avluya bakan kuzey, güney ve doğu olmak üzere üç giriş kapısı bulunmaktadır. Avluda bloklar kırmızı kumtaşı ile döşenmiştir. Caminin tepesindeki kubbeler bakırla kaplanmıştır. Bu kubbelerin ortası diğer ikisinden daha büyük ve yüksektir. Kubbelerin yapımında beyaz mermer kullanılmıştır. Caminin güney ve kuzey cephelerinden 39.6 metre yüksekliğinde iki minaresi vardır. Bu minareler beyaz mermer ve kumtaşı şeritlerden yapılmıştır. 130 basamaklı minarelerin her birinin üçer şerefesi vardır. Her minarenin üstü sekizgen çardak şeklinde ve kubbelidir (Macun, 2002: 352).

Şekil 41. Cami Mescidi

Kaynak: so.city

3.3.5.4. Kırmızı Kale (Lal Kila)

1648 yılında başkenti Delhi'ye taşıyan Şah Cihan tarafından yaptırılmıştır. Şah Cihan sarayını bu kaleye taşımıştır. Burada önde gelen hükümet yetkilileri ve halkla görüşmeler yapmıştır. Kaleyi inşa eden mimarlar Hamid ve Ahmed'dir. Kalenin çevresi 2,4 kilometre uzunluğundadır. Kalenin nehre bakan duvarları 18,2 metre kara tarafındaki duvarları ise 33,5 metre yüksekliktedir. Ayrıca kaleyi 22,8 metre genişlik ve 9 metre derinliğinde bir hendek çevirmektedir. Kalenin yapımında kırmızı kumtaşı kullanılmıştır. Ayrıca kalenin dış cepheden görünen kısmına taş oymacılığı yöntemi kullanılarak kubbeler, kuleler ve pencereler yapılmıştır. Bu nedenle bu kaleye "Lâl Kila" yani Kırmızı Kale denilmektedir. Kızıl Kalenin iki ana giriş kapısı bulunmaktadır. Bu kapılar Lahor ve Delhi kapılarıdır (Macun, 2002: 455-456).

Şekil 42. Kırmızı Kale

Kaynak: haryanatourisim.gov

3.3.5.5. Has Mahal

Has Mahal, “beyaz mermer üzerine resim çalışması”nın en güzel örneği olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bu yapıt Beyaz Mermer Saray da adlandırılmaktadır. Has Mahal, 1637 yılında Cihangir’in kızları Cahanara ve Roşanara için inşa edilmiştir. Has Mahal bir açık teras, büyük bir salon ve beyaz mermerden yapılmış, üstü altın kaplamalı bir yapıdır. Altın kaplamalı bu iki bölümden biri Cahanara’ya diğeri ise Roşanara’ya aittir. Has Mahal’in ana binasının üst tarafında iki kubbe yer almaktadır. Yapının ön tarafında ise bir avlu, küçük bir havuz ve bir de bahçe bulunmaktadır (Siddiqi, 2008: 41-43).

Şekil 43. Has Mahal

Kaynak: Uçmaz, 2011

3.3.5.6. Müsamman Burç

Şah Cihan tarafından eşi Mümtaz Mahal için yaptırılmıştır. Bu, kale duvarına bitişik bir kuledir. Mermerden yapılmış ve değerli taşlarla süslenmiş olan bu kule, sekizgen bir yapıya sahip olup Yamuna Nehrine bakmaktadır. Hükümdarlığı döneminde Hindistan'ın ve Pakistan'ın en güzel eserlerini yaptıran Şah Cihan, 1658 yılında oğlu Evrengzib tarafından devrilmiştir. Tahttan indirilmekle kalmayıp ayrıca kale duvarının bir parçası olarak yapılan bu burca hapsetmiştir. Ömrünün son yedi yılını bu burçta geçiren Şah Cihan, eşi için yaptırdığı Tac Mahal'e bakarak günlerini, yıllarını geçirmiştir (Siddiqi, 2008: 56-58).

Şekil 44. Müsamman Burç

Kaynak: Uçmaz, 2011

2.3.6. Diğer Şahlar Dönemi (1658-1857)

2.3.6.1. Safdarcang Anıt Mezarı

Safdarcang anıt mezarı, Müslüman hükümdar “Shuja-ud Daulah” tarafından, lakabı Safdarcang olan babası Mirza Abul Masur Khan’ın hatırasına 1753-54 yılları arasında yaptırılan bir anıt mezardır. Safdarcang Muhammad Şah döneminde (1719-48) Awadh bölgesinin valiliğini ve ardından Şah’ın başvekilliğini yapmıştır. Bu eserin en önemli özelliği Abdur Rahim Khan-i Khanan türbesinden getirtirilen kumtaşı ve mermerlerden yapılmış olmasıdır. Yoğun olarak kırmızı taş kullanılan bu yapı Delhi'deki diğer mimari yapılara da ışık tutmuştur. (Monuments of Delhi, 2010: 70).

Şekil 45. Safdarjang Anıt Mezarı

Kaynak: Uçmaz, 2011

2.3.6.2. Bibi Ka Maqbara

1668 yılında inşa edilen Rabia Durani veya Bibi Ka Maqbara Türbesi, Evrengzib'in oğlu Azam Şah tarafından, ölümünden sonra Rabia Durani adlı annesi Dilras Begum'u anmak için dikilmiştir. Bir anma sembolü olan Bibi Ka Maqbara, bir başka aşk hatırası ve ilham kaynağı olan Tac Mahal'e çok benzemekte ve onun küçük versiyonu şeklinde yapılmıştır. Bu da tesadüfi değildir. Bibi Ka Maqbara, görünümünü büyük ölçüde asal harikaya dayanarak açıklayan Tac Mahal'in mimarı Ahmad Lahauri'nin oğlu Ataullah tarafından tasarlanmıştır Tac Mahal Evrengzib'in annesine ithaf edilirken, Bibi Ka Maqbara onun karısına ithaf edilmiştir.

Tüm bunlar doğrultusunda bu yapı “Küçük Tac Mahal” olarak da tanınmaktadır.

Şekil 46. Bibi Ka Maqbara

Kaynak: haryanatourisim.gov

2.3.6.3. Evrengzib Türbesi

Aurangabad'a yaklaşık 24 kilometre uzaklıktaki Khuldabad'da bulunan Evrengzib'in mezarı, basit ama önemli bir tarihi mekandır. Tarihe göre, manevi hocası Şeyh Zainuddin'in dergahına yakın bir yere defnedilmek onun son arzusuuydu. Son yıllarında ördüğü şapkaları satarak ve Kuranı Kerim'i kopyalayarak burayı satın aldığı bilinmektedir.

Çoğu Babür imparatorunun mezarlarından farklı olarak, bu mezar normalde bu mezarlarla ilişkilendirilen karakteristik büyük türbelere sahip değildir. Bunun yerine kendi isteği ve İslami esaslara göre bir açık hava mezarına defnedildi. Mezar, mermer zeminin ortasında yükseltilmiş kırmızı taş bir platform üzerinde yer almaktadır. Dikkat çekici derecede sade, üç tarafı delikli mermer paravanlar tek dekorasyon unsurudur.

Şekil 47. Evrengzib Türbesi

Kaynak: haryanatourism.gov

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türklerin Hindistan'da varlığı milattan öncesine kadar dayanmaktadır. Sonraki dönemlerde ise Saka, Kuşan ve Hunların Hindistan yerli halkının oluşumunda etkisi büyüktür.

Hindistan'ın İslam'la ilk olarak Araplar tanıştırsa da Arap yönetimi bu coğrafyada etkili olmamış ve İslam dini yerel halk tarafından benimsenememiştir. Bu coğrafyanın İslam'ı benimsemesi, Müslüman Türklerin 9. yüzyıldan itibaren bu topraklarda etkili olması ile bağlıdır. Hindistan tarihini en iyi şekilde etkileyen önemli iki Türk devleti vardır. Bunlardan biri Delhi Türk Sultanlığı diğeri ise Babür imparatorluğu olmuştur ve Türk devletlerinin bu coğrafyada etkisi 1857 yılına kadar sürmüştür.

Türklerin Hindistan'a getirdikleri sanatın en önemli kısmı şüphesiz mimaridir. Söz konusu mimari daha çok Türk-İslam özellikleri taşımakla birlikte, Türk geleneklerinin Hint unsuruyla bütünleşmesi sonucunda özgün bir özellik ile karşımıza çıkmaktadır. Hint ve İslam sanatının bütünleşmesi sonucunda yeni ve farklı formlarda muhteşem eserler meydana getirmiştir. Hindistan'a gelen Türkler Hint mimarisine pek ilgi göstermese de bazı eserlerde Hint-Türk üslubu bir arada görülmektedir. Burada Türk mimarlar, Osmanlı ve İran sanatından ayrı olarak yeni bir sanatsal üslubu somutlaştırdılar; Hindistan'daki Türk mimarileri, çok renklilikten kaçınarak saf bir biçim duygusuyla inşa edilmiştir. Türkler, mimari eserlerinde Hint mimarisinde göz ardı edilen peyzajı dikkate alarak yeniliği oluşturmuş ve bunun sonucunda muhteşem eserleriyle tarihe geçmişlerdir.

Hindistan'ın kendine has mimari üslubu ile Türkler vasıtasıyla gelen mimari, birbirine zıt iki unsur oluşturmaktadır. Sayısız heykel ve süslerle kaplı yüksek yapılar şeklinde kendini gösteren Hint mimari stili; sade, gösteriştan uzak düz duvarlarla kendini gösteren Türk-İslam mimarisi arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Heykel ve insan figürlerinin kesinlikle kullanılmadığı Türk-İslam mimarisi karşısında milyonlarca tanrı heykelinin bulunduğu zemin üzerinde yükseltilmiş kümbet ve kalın sütunların dizildiği dehlizlerden ibaret olan Hint mabetleri yer almaktaydı. Hindistan topraklarında İslam dininin gücünü sembolize

eden cami ve diğer dini binaların daha muhafazakâr bir tutumla inşa edilmesi, Hindistan gibi dini inanç ve mefkûrelerin hayatın esasını teşkil ettiği bir muhit için oldukça tabiidir. Hindistan topraklarını vatan edinen Türkler döneminde yapılan mimari eserlerde öncelikle devletin gücünü göstermesi bakımından büyüklüğü ve ihtişamına özen gösterilmiştir.

Babürlüler döneminde Hindistan mimarisi ele alındıkta, bu dönemde mimarı alanda büyük bir gelişme olduğu söylenebilir. Uzun süreli, sabit, askeri ve ekonomik olarak güçlü olan Babürlüler devleti sanatın, özellikle de mimarı yapıların gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Devletin mevcut olduğu yıllarda tüm padişahları dikkate alınsa Babür döneminden Evrengzib dönemi dahil mimarı yapıların gelişmesi için oldukça olumlu bir zemin yaratıldığı söylenebilir. Özellikle de Ekber şah ve Cihan şah döneminde Babürlüler mimarisi altın çağını yaşamıştır.

İnce bir detay olarak Hümayun döneminde Ludilerin bir dönem (1540-1555) devletin idaresini ele geçirmesi, her alanda olduğu gibi mimarı alanı olumsuz etkilemiştir. Özellikle de, bu dönemde Hümayun şah tarafından yapılan mimarı eserlerin çoğu dağıdılmıştır.

Evrengzib şahın saltanatı devrinde ise, Babür mimarisi gerilemeye başlamıştır ve onun ölümünden sonra bu süreç daha da hızlanmıştır. İç savaş ve İngilizlerle verilen savaş sonucunda yeni mimarı yapılar yapılmamakla birlikte, eski dönemlerde yapılan tarihi eserler de zarar görmüştür.

Hindistan coğrafiyası bazında bu yapılar ele alındıkta, Babürlüler döneminde yapılan türk-islami yapıların büyük kısmı ülkenin kuzeybatı bölgesinde yer aldığı görülmektedir. Ülkenin diğer kısmında ise hindu kültüren ve inancına uygun yapılar yer almaktadır.

Babürlüler devletinin diğer türk devletleri olan Osmanlı ve Safavi ile iyi ilişkilerinin olması, kültürel alanda da olumlu sonuçlar doğurmuştur. Her iki türk devletinden diğer sanat alanlarında olduğu gibi mimarlık alanında da etkileşim olmuş, bu devletlerin önemli mimarları, Babürlüler devletinin mimarı yapısında kendi imzalarını atmıştır.

Tac Mahal, Babürlüler devletinin baş yapıtı olarak tarihe geçmiştir. Bununla birlikte bu yapının Babür mimarisine başka bir önemli katkısı da olmuştur. Babürlüler dönemi türk-islami yapılar Tac Mahal dönemine kadar farklılık göstermiş, fakat Tac Mahal yapıldıktan sonraki döneme yapılan diğer eserler söz konusu yapıta çok benzemektedirler.

İngilizlerin işgalinden sonra ise türk-islami yapılar büyük hasar görmüş, bazıları savaş sırasında dağıdılmış, bazıları farklı amaçlar (konaklama, posta) için kullanılmış, bazıları restore edilirken tarihi özellikleri dikkate alınmamış, bazı yapılar ise tamamen kaderine terkedilmiştir. Ayrıca, bu dönemde hindu ve müslümün terkler arasında çatışmalar çıkarılmış, nefret aşılanmış ki bununda en ağır sonuçlarına yine tarihi yapılar katlanmıştır.

Türk-İslam sanatının mimarı olan Türkler, Hindistan'da dünyaca tanınan mimari eserler yapmışlardır. Daha öce de değindiğimiz üzere Hindistan'ın ilk camisi Kuvvet-ül İslam Camii, İslamiyet'in Hindistan'da kazandığı zaferin sembolü olan Kutub Minar, UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'nde yer alan Taj Mahal; Acmer Camii vb. Türk-Müslüman-Hint sanatının en güzel örnekleri olarak bugün de varlığını korumaktadır.

Hindistan'da bulunan Türk-İslami yapılar hakkında az sayıda çalışma vardır. Bu konuda hem türk toplumunda hem de bilimsel alanda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Burdan yola çıkarak bu çalışmada Babürlüler döneminde Hindistan'da bulunan Türk-İslami yapılar; cami türbeler ele alınarak incelenmiş, onların özellikleri açıklanmıştır. Bundan sonraki dönemde Hindistan'daki Türk-İslami yapılar, Babürlüler döneminde yapılarla ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılar aşağıdaki konulardan birini inceleyebilir:

- a. Delhi Sultanlığı Döneminde Hindistan'da Türk-İslami Yapılar.
- b. Babürlüler Döneminde Hindistan'da bulunan diğer Türk-İslami Yapılar.
- c. Bilindiği gibi Babürlüler devleti günümüzde Afganistan, Pakistan, Hindistan ve Bangladeş'i kapsamaktadır. Burdan yola çıkarak bu ülkelerde yapılan Türk-İslami yapılar incelenebilir.

KAYNAKÇA

ALİ, Hafız Aamir, **Hindistan’da Son Türk Sultanı II. Bahadır Şah Zafer ve 1857 Bağımsızlık Savaşı**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, Konya 2017.

ARTIKBAYEV, J.O, **İstoriya Kazahstana**, Almatı 2006, s.72.

BAYSAL, Ali Fuat, “XVII. YY. AGRA YAPILARINDA ÇİÇEK ÜSLUBU”, **Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi**, 2017, 4(8), s. 391-406.

BAYUR, H, **Hindistan Tarihi**, TTK Yayınları, (2.baskı), Ankara 1987.

BRONKHORST, J, **Indian Islamic Architecture**, (20.baskı), Boston 2008.

CAN, Orya Makbul, “Harfe Zar”, **Express News Paper**, 2015.

CUZCANİ, Minhacuddin ve Tabakat-ı Nasri, **Tarih-e Adab-e Urdu** (Çev. Mumtaz Liyakat), Seng-i Mill Publications, Lahor, 2004.

GALİP, Mübarek, **Hindistan’da Türkler**, Berikan Yayınevi, Ankara 2013.

GEDİKLİ, Orhan, **Hindistanda Türk İzleri**, 2015.

George Michell, **The Early Years**, India Book House, Mumbai 2007.

GÜZEL, H.C., K. Çiçek, S. Koca, Ed, **Hindistan Timuroğulları Mimarisi ve Sanatı**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

<https://www.cia.gov>. Erişim tarihi: 20.07.2021.

İSHWARİ Prasad, **History of Mediaeval India**, The India Press, (1.baskı), Allahabad 1940.

KONUKÇU, E, (2002). **Hindistan'daki Temürlüler**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

KONUKÇU, Enver, **Kuşan ve Akhunlar Tarihi**, Sevinç matbaası,Erzurum 1973.

MACUN, İnci, **Müslüman Türk-Hint Mimarî ve Resim Sanatı**, Türkiye Ansiklopedisi, XIII, Ankara 2002.

MARX, Karl, **Hindistan Tarihi Haka**, (Çev. Ahmet Selim), Taklikat, Lahor, 2012.

MERÇİL, Erdoğan, **Müslüman-Türk Devletleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000.

MITRA S. and SHARMA, P, **Monuments of Delhi**. New Delhi: Archaeological Survey of India, 2010.

MUHAMMED Kasım Firişta, **Tarih-i Firişta**, (Çev. Abdulhayy Kavaca), Urdu Pazar, (1.baskı) Lahor, 2008.

ÖZCAN Azmi, “Türk İslam Tarihinin Kayıp Parçası: Hindistan”, **Sabah Ülkesi**, 39, 2014.

ÖZLER, Fadime, “Sanatın Simgeleştiği Çağdaş İki Büyük Örnek: Osmanlılar ve Babürlüler”, **Edebiyat Kültür Sanat Dergisi**, 2018, s. 305-332.

PAGE, J.A. and SHARMA, Y.D., **Qutb Minar & Adjoining Monuments**. New Delhi: Archaeological Survey of India, 2002.

RIZVI, A., **Fatehpur Sikri (World heritage series)**. Archaeological Survey of India, 2002.

ROUX, Jean-Paul, **Büyük Moğolların Tarihi Babür** (Çev. Lale Arslan Özcan), Kabalcı Yayınevi, (1.baskı) İstanbul, 2008.

SAVAŞ, Sertel, “Hint-Türk Mimarisi”, **Hindistan’a Bakış Dergisi**, Ankara: Hindistan Büyükelçiliği, 2011.

SHRAVA Satya, **Sakas in India**,Pranava Prakashan,Delhi 1981.

ŞAHİN, Hilal, “Çağımızda Cami Mimarisinde Arayışlar”, **Çağımızda Cami Mimarisinde Arayışlar Uluslararası Sempozyumu**, Giresun 2016, s. 147-159.

UÇMAZ, M. ve ÖZGÜN, T.O, “Hindistan’da Kùltürleri Yok Olma Tehlikesiyle Karşı Karşıya Olan Türk Toplulukları”, **4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu**, Ankara 2012.

UÇMAZ, Meral, “Kùltürel Mirasin Dijitalleştirilmesi: Hindistan’daki Türk Kùltür Varlığı Örneği”, **Hacettepe Üniversitesi. Yüksek Lisan Tezi**, Ankara 2013.

YAZICI, Nesimi, **İlk Türk-İslâm Devletleri Tarihi**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2014.